

سورة انبياء مڪي آهي هن ۾ هڪ سو ٻارهن آيتون ۽ ست رڪوع آهن.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الله نهايت مهربان باجھاري جي نالي سان (شروع ۾)

اِقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ ۝

ماڻھن جو حساب ويجهو آهي ۽ اهي غفلت ۾ منھن ڏيندڙ آهن ۽
مَا يَأْتِيَهُمْ مِّنْ ذِكْرٍ مِّن رَّبِّهِمْ فَحُذِّثْ إِلَّا اسْتَعْوَوْهُ ۖ
جڏھن انھن جي رب وٽان انھن وٽ ڪا نصيحت اچي ٿي تہ ان کي نہ ٿا ٻڌن مگر

هُمْ يَلْعَبُونَ ۝ لَاهِيَةً قُلُوبُهُمْ ۖ وَأَسْرَأَ النَّجْوَىٰ ۚ الَّذِينَ
راند کندي ۽. انھن جون دلون راند جي غفلت ۾ آهن ۽ ظالمن پاڻ ۾ مخفي صلاح مشورہ

ظَلَمُوا ۚ هَلْ هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ أَفَتَأْتُونَ السَّعْرَ وَأَنْتُمْ
ڪيوش جي ڪري آھي هڪ توهان جمع وٺائي تہ آھي. ۽ ڇا جادو وٽ وڃو تہ ڏسي

تُبْصِرُونَ ۝ قُلْ رَبِّي يَعْلَمُ الْقَوْلَ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ۖ
واشي. نبي فرمايو منھنجو رب ڄاڻي ٿو آسمان ۽ زمين جي هر ڳالھ کي

وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ۝ بَلْ قَالُوا أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ بَلْ
۽ اهو ئي آهي ٻڌندڙ ۽ ڄاڻندڙ. بلڪ چيائون پريشان خواب آهن ۽ بلڪ سندس گھڙيل

أَفْتُلْهُ بَلْ هُوَ شَاعِرٌ فَلْيَأْتِنَا بِالْبَيِّنَاتِ ۖ كَمَا أَرْسَلْنَا الْأَوَّلُونَ ۝
آھي ۽ بلڪ هي تہ شاعري ۾ ٿي ٿو ۽ اسان وٽ ڪا نشاني آئي جيئن اڳين کي موڪليو ويو هو.

مَا آمَنَتْ قَبْلَهُمْ مِّن قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا ۖ أَتَهُمْ
انھن کان اڳ ۾ ڪڏھن به ڳوٺن ايمان نہ آندو جنھن کي اسان هلاڪ ڪيو ۽ پوءِ ڇا اهي ايمان

يُؤْمِنُونَ ۝ وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ إِلَّا رِجَالًا نُّوْحِي إِلَيْهِمْ
آڻيندا. ۽ اسان توکان اڳ ۾ نہ موڪليا مگر مرد جن کي وحي موڪليندا هئا سي ۽

فَسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ۖ وَمَا جَعَلْنَاهُمْ
انسانن علم وارن کان پڇي وٺو جيڪڏھن توهان کي ڄاڻ نہ هجي. ۽ اسان انھن کي ڪا به

منزل ۴

۱. سورة انبياء مڪي آهي. هن ۾ ست رڪوع. هڪ سو ٻارهن آيتون

هڪ هزار هڪ سو ڇهاسي ڪلام ۽ چار هزار اٺ سون ٽي حرف آهن.

۲. يعني عملن جي حساب جو تشخيصة ۽ جرئت ۾ جڙت ۾ ڀڃڪڙي ۽ ويو ۽
ماڻهو اڃا تائين غفلت ۾ آهن. شانت نٿو ٿي. هي آيت بحث جي انگارو

جي حق ۾ ٻڌائڻ ٿي، جيڪي مردن کان پوءِ نروندڙ ٿي ۽ مڃيندا آهن ته ڇا اهو
جي ڏينھن کي گذريل زماني جي قريب ۽ آيو ويو، چوٽي ۽ انھن کي رندا وڃن ٿا

اوترو ايندڙ ڏينھن ويجهو ٿيندو وڃي ٿو. ۽ ان مان نصيحت حاصل ڪن
۽ عبرت حاصل ڪن، ۽ ايندڙ وقت لاءِ تياري ڪن. ۽ الله تعاليٰ جي ياد ۾

غافل آهن. ۽ ان جي مخفي ڪرڻ ۾ گھڻو مبالغو ڪيائون مگر الله تعاليٰ
سندن راز کولي ڇڏيو ۽ بيان فرمايو ته اهي نرو مجسم حضرت عيسيٰ

پيغمبر ڪريم صلي الله تعاليٰ عليه وسلم جي جن متعلق هي چون ٿا. ۽ اهو
ڪٿر جي هڪ اصول هو ته جڏھن هي ڳالھ ماڻھن جي دھن ۾ ويهي ۽ ويندي

تہ اهي توهان جهڙا ٻيا آهن ته پوءِ مٿان ڪوبه ايمان نہ آڻيندو. محبوب ڪريجن
جي زماني اقدس جي ڪاٺن اها ڳالھ جي ۽ ان کي لڪارو ۽ ٻراج ڪلم جاعليٰ

ي خوفناڪ ۽ ڪلم ظاهر ۽ ڀرڻ ٿا ۽ شومائو ٿا. ڪاٺن مٿي ڇوڙ
وقت ڄاڻيندا آهن ته سندن ڳالھ ڪنھن جي دل ۾ چڙهي ۽، چوٽي ۽ انھن کي

رات معجزا ڏسن ٿا، اهي ڪھڙي طرح پروسڪري سگھندا جو محبوب
ڪريم جن سان ۽ انگر بشارت آهن. ان ڪري انھن معجزن کي جادو ۽ ڏاڍو

چيس. ۽ ان کان ڪا به شيءِ لکي نہ ٿي سگھي ٿو ٽري ڪيئن ٿي ٻڌڻ ۽ رازن
۽ ٻي ڳالھ، انھن جو راز به ان ۾ ظاهر فرمايو ڇڏيائين. ان کان پوءِ ڏان

ڪريم کان انھن کي سخت پريشاني ۽ حيراني لڳل هئي تہ ان جو ڪھڙي طرح
انڪار ڪن. اهو اهو ڇو ته معجزو آهي، جنھن سميرن ملڪن جي ماڻھو نماز ۾

کي عاجز ۽ حيران ڪري ڇڏيو آهي ۽ ان جي ڀڃڻ آيتن جي مثل ڪلام ناهي
۽ آئي سگھيا. ان پريشاني ۾ انھن قرآن ڪريم جي باري ۾ مختلف قسم جون

ڳالھيون چيون، جن ۾ بيان ايندڙ آيت ۾ آهي. ۽ انھن کي محبوب پيغمبر
ڪريم صلي الله تعاليٰ عليه وآله وسلم وحي الاهي سمجھي ويا آهن. ڪاٺن اهو

چئي سوچيو ته اها ڳالھ ته ڇي نہ سگھندي ته پوءِ هاڻي ان کي ڇڏي ۽ ٻي چيو
لڳا. ۽ اهو چئي کين خيال ٿيو ته ماڻھو چوندا ته جيڪڏھن اهو ڪلام ۾

سائين جو ٺاهيل آهي ۽ توهان کين پنھنجي مثل بشر ۽ چوٽي ۽ پوءِ توهان
اهڙو ڪلام پاڻ ڇڏو تہ ٺاهي سگھو. اهو خيال ڪري ان ڳالھ کي ڇڏيائون

۽ چيو ٿا. ۽ اهو ڪلام شعر آهي. اهڙي طرح اهڙي قسم جون

ڳالھيون ٺاهيندا رهيا، ڪنھن هڪ ڳالھ تي قافرو ۽ ٻي سگھيا ۽ باطن ۾ ڪوڙن جبراهڙي حال ٿي ٿو. هاڻي انھن سچي سچي انھن ڳالھين مان ڪا به ڳالھ ٺاهي نہ آهي ته چوٽي ٿي. ۽ ان جي رد ۽ جواب ۾
الله تعاليٰ فرمائي ٿو. ۽ اهو معنيٰ آهي ته انھن کان اڳين ماڻھن وٽ جيڪي نشانين آڻين ٿا تي انھن کان نہ آندو ۽ ويتر ڪڍي ڪرڻ لڳا ۽ ان سبب هلاڪ ڪيائون. پوءِ ڇا اهي ماڻھو نشاني
ڏسي ايمان آڻيندا آهن جي باوجود، جو سندن سرڪشي انھن کان وڌيل آهي. ۽ اهي انھن جي اڳين ڪلام جو رد آهي ته نئين سڳورن جو بشري صورت ۾ ظهور فرمائڻ نبوت جي مٿي آهي، هميشه ايمان
ٿي ٿيندو رهيو آهي. ۽ چوٽي ۽ ناواقف ٿي ان کان حيلو ٿي ۽ واقفڪار کان دريافت ڪري ۽ جهالت جي مرض جو علاج اهو ئي آهي ته علم واري (علم) کان سوال ڪري ۽ ان جي حڪم تي عمل ڪري.
مسئلو هن آيت مان تقليد جو موجب ثابت ٿي ٿو. ۽ هي انھن کي سڳورن کان پيڻ جو حڪم ڏنو. ۽ انھن کان دريافت ڪيو ته الله تعاليٰ جا رسول بشري صورت ۾ ظهور فرمائيا هئا يا نہ. ان ٺا
توهان جي تردد جو خاتمو ٿي ويندو. ۽ اهو يعني نئين سڳورن کي.

خَشِيَّتَهُ مُشْفِقُونَ ۝ وَمَنْ يَقُلْ مِنْهُمْ اِنِّي اِلَهٌ قَبْلَ

ان جي خوف کان ٻڌجي رهيا آهن ۽ انهن مان جيڪو چوي ته مان الله کان سواءِ معبود آهيان

دُونَهُ فَاِنَّكَ تُجْزِيهِ جَهَنَّمَ ۚ كَذَلِكَ يُجْزِي الظَّالِمِينَ ۝

۵۵ پر اسان ان کي جهنم جي سزا ڏيندا آهيون ايئن ئي سزا ڏيندا آهيون ظالمن کي.

اَوَلَمْ يَرِ الدِّينَ كَفَرًا اَنَّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ كَانَتَا

اڃا ڪافرن هي خيال نه ڪيو ته آسمان ۽ زمين بند هئا پوءِ

رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا ۚ وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَآءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ ۝

۵۶ اسان انهن کي کليل ڪيو ۽ اسان هر سام واري شيءِ پاڻيءَ مان پيدا ڪئي ۽

اَفَلَا يُؤْمِنُونَ ۝ وَجَعَلْنَا فِي الْاَرْضِ رَوَاسِيًا اَنْ

ڇا پوءِ اهي ايمان آڻيندا ۽ زمين ۾ اسان لنگر وڌا ۽ جيئن انهن کي ڪٿي ته ڪن

تَسِيْدُ بِهِمْ وَجَعَلْنَا فِيهَا فِجَاجًا سَبِيْلًا لِّعَلَّهُمْ يَهْتَدُوْنَ ۝

۵۷ ۽ لڳي ۽ اسان ان ۾ کليل رستا رکيا ۽ من اهي وات لهن ۽

وَجَعَلْنَا السَّمٰءَ سَقْفًا مَّحْفُوْطًا ۚ وَهُم عَنْ اٰيٰتِهَآ

۽ اسان آسمان کي چت بڻايو حفاظت هيٺ رکيل ۽ اهي وٽ ان جي نشانين کان مُنهن

مُعْرِضُونَ ۝ وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ

۵۸ ۽ ۵۹ ۽ اهو ئي آهي جنهن خلق ڪيو رات ۽ ڏينهن ۽ سج

وَالْقَمَرَ كُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ۝ وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِّنْ

۱ ۽ چنڊ هر هڪ هڪ گهمري ۾ تري رهيو آهي ۽ اسان توکان اڳ ۾ ڪنهن به انسان جي واسطي دنيا ۾

قَبْلَكَ الْخُلْدَ اَقَابِيْنَ مِّمَّا فَهُمْ اَخْلَدُوْنَ ۝ كُلُّ نَفْسٍ

۶۰ هميشگي نه رهي ۽ پوءِ ڇا جيڪڏهن تون انتقال وٺائين ته هي سڏائين رهندا وٽ هر سام کي

ذٰلِقَةٍ السَّوْرِ وَنَبَلُوْكُمْ بِالْشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً ۚ وَ اَلَيْنَا

۶۱ موت جو منجهس ڇڪڻو آهي ۽ اسان توهان جو امتحان وٺندا آهيون ۽ ڀرائي ۽ پيلائي ساڻ ۽ ڀڳڻ جي اسطي وٽ ان جي

تَرْجِعُونَ ۝ وَاِذَا رَاكُمُ الدِّينَ كَفَرًا اَلَا يَتَّخِذُوْنَكَ اِلَّا

۶۲ طرف تي توهان کي موتي اڇو آهي ۽ جد هن ڪافر توکي ڏسندو آهن ته توکي پيش نه ايندا آهن مگر مسخري

مَنْ لَمْ

۵۵ اهو چوڻ وارو ابليس آهي جيڪو پنهنجي عبادت جي

دعوت ڏئي ٿو. ملائڪن ۾ پيو ڪو اهڙو نه آهي جيڪو اهو

ڪلام چوي. ۵۶ بند هجڻ يا نه آهي ته هڪ ئي ڀاڻ

ملي ٿو. انهن ۾ جدا ٿي پيدا ڪري انهن کي کوليائين يا هي

معني آهي ته آسمان بند هو هن معنيٰ سان ته ان مان بارش

نه ٿيندي هئي. زمين بند هئي هن معنيٰ سان ته ان مان وڻ

پيدا نه ٿيندا هئا. پوءِ آسمان جو ڪوڙ هي آهي ته ان مان ٻيڙيا

وسڻ لڳي ۽ زمين جو ڪوڙ هي آهي ته ان مان ساڙڪ پيدا

ٿين لڳي. ۵۷ يعني پاڻي کي جاندارن جي زندگي جو سبب

ڪير سڃاڻي ۽ ڪن چيوان مان نطفو سر ڏاڙهي.

۵۸ مغرب طريل جا. ۵۹ پنهنجن سفرن ۾ ۽ جيڪن

جوار ڏوڪن. اتي ٻڌجي سگهن. ۶۰ ڪرڻ کان. ۶۱

يعني ڪافر. ۶۲ يعني آسماني ڪائنات سڄي ۾ چنڊ تارا

۽ پنهنجن پنهنجن آسمانن ۾ انهن جي حرڪتن جي ڪيفيت

۽ پنهنجي پنهنجي مطالعي سان انهن جي طلوع ۽ غروب ۽

انهن جي عجائب احوال جيڪي جهان جي ڪل رڪارڊ جي

وجود ۽ ان جي وحدت ۽ ان جي ڪمال قدرت ۽ حڪمت

تي دلالت ڪن ٿا. ڪافر انهن سڀني کان مُنهن مڙين ٿا

۽ انهن دليلن مان فائدو حاصل نه ڪن. ۶۱ ۽ ۶۲ اوندائي

جوان ۾ آلام ڪن. ۶۳ روشن جوان ۾ زندگي ۽ ڪا

ڪم سان انجام ڏين. ۶۴ جهڙي ترندڙ ٻاڻي ۾

۶۵ شان ٽنڙل. ۶۶ حضور پرورد سيد الڪونين معجب

حضرت پيغمبر صلي الله عليه وسلم جن جا دشمن

پنهنجي گهراڻي ۽ عباد کان چنڊا هئا ته اسان زماني جي حرڪت

جو انتظار ڪري رهيا آهيون. عتقريب اهڙو وقت اچي ٿو

آهي جو (معجب) سيد عالم صلي الله تعالى عليه وسلم جن جي

وفات ٿي ويندي. ان تي هي آيت ڪريم نازل ٿي ۽ فرماي

۶۷ ۽ رسول جي دشمنن جي لاءِ اها ڪلهڙي جي

ڳالهه ڏاڙهي. اسان ڪنهن جي دنيا ۾ هميشگي نه رکي.

۶۸ ۽ انهن کي موت جي پني کان چوٽڪار وٺي

۶۹ ويندو. جد هن ايئن نه آهي ته پوءِ خوش ڪهڙي

ڳالهه ٿي ٿين ٿا. حقيقت هي آهي ته. ۶۰ يعني راحت ۽ تڪليف. تندرستي ۽ بيماري. دولت مندي ۽ سڃاڻي ۽ نفعي ۽ نقصان سان. ۶۱ ۽ ۶۲ تجنهن ظاهر ٿي وڃي ته صبر ۽ شڪر ۾ توهان جو پيارو ڇو آهي ۽ ڪا اسان توهان کي توهان جي عملن جي جزا ڏيندا آهي.

هٰذَا الَّذِي يَذْكُرُ الْهَيْكَلُ وَهُمْ يَذْكُرُ الرَّحْمَنَ

سان پڄاهي آهي هيڪڙو تڙهان جي خدائي کي گهٽ وڌ چوند آهي ۽ اهي وڪرحمن جي ئي ياد کان

هُمُ كَفَرُونَ ۵ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَجَلٍ سَأَوْرَيْكُمْ آيَتِي

منڪر آهن. ۵ انسان کي جلد باز ٻڌايو ويو هائي مان تڙهان کي پنهنجون نشانينون ڏيکاريندس

فَلَا تَسْتَعْجِلُون ۶ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ

مون کان جلدي طلب ڪريو. ۶ ۽ چون ٿا ڪڏهن ٿيندو اهو واعده جيڪڏهن

صٰدِقِينَ ۷ لَوْ يَعْلَمُ الَّذِينَ كَفَرُوا حِينَ لَا يَكْفُونُ عَنْ

تڙهان سچا آهن. ڪنهن طرح ڄاڻن ها ان وقت کي جڏهن ۷ روڪي سگهندا

وَجُوهَهُمُ النَّارَ وَلَا عَنْ ظُهُورِهِمْ وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ ۸

باهه کي پنهنجي منهن کان وڪ ۽ ۸ پنهنجي پٺين کان ۽ نه انهن جي مدد ڪئي ويندي وڪ.

بَلْ تَأْتِيهِمْ بَغْتَةً فَتَبْهَتُهُمْ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ رَدَّهَا

بلڪ اها انهن تي اوچتو ايندي وڪ پوءِ انهن کي بي حواس ڪري ڇڏيندي پوءِ اهي ان کي هٽائي نه سگهندا

وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ ۹ وَ لَقَدْ اسْتَهْزَأُ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ

۹ انهن کي مهلت ڏني ويندي وڪ ۽ ۹ بيشڪ توکان اڳين رسولن سان مسخري ڪئي ويئي وڪ

فَخَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ فَاكَاثُوبًا يَسْتَهْزِءُونَ ۱۰

پوءِ مسخري ڪندڙن کي سندن مسخري (جي سزا) اچي پهتي. وڪ

قُلْ مَن يَمْلِكُكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ مِنَ الرَّحْمَنِ بَلْ هُمْ

ترن فرما ۱۰ رات ڏينهن تڙهان جي نگهباني ڪير ٿو ڪري رحمان کان وڪ بلڪ اهي پنهنجي

عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِمْ مُّعْرِضُونَ ۱۱ أَمْ لَهُمُ إِلَهَةٌ تَنْعَهُمْ مِّن

رب جي ياد کان منهن ڦيريندڙ آهن وڪ ۱۱ ڇا انهن جا ڪي خدا آهن وڪ جو انهن کي اسان کان بچائيندا آهن

دُونَنَا لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَ أَنفُسِهِمْ وَلَا هُمْ مِّنَّا

۱۲ اهي پنهنجي پاڻ کي نه ٿا بچائي سگهن وڪ ۱۲ ۽ نه ئي اسان جي طرف کان انهن کي

يُصْحَبُونَ ۱۳ بَلْ مَتَّعْنَا هَؤُلَاءِ وَآبَاءَهُمْ حَتَّىٰ طَالَ عَلَيْهِمُ

مدد ٿي. بلڪ اسان انهن کي وڪ ۱۳ ۽ انهن جي پيءُ ۱۳ ٿو ڏنن کي نفوذ ڏنو وڪ ايستائين جو انهن تي حيا تي

۱۱ وڪ شان ٿيڻ لڳو. ۱۱ هي آيت ابراهيم جي حق ٻڌڻ

ٿي. محبوب ڪريجن تشريف وٺي ويندا هئا

اهو کين ڏسي ڪير ۽ چوڻ لڳو ته هي بني عبدمناف

جاني آهن ۽ پاڻ ڀرڪ پئي کي چوڻ لڳا. وڪ ڪان

۱۳ چوڻ ٿا اسان رحمان کي ڄاڻين ٿي مدعا، ان

جهالت ۽ گهراهي مرستلا هجڻ جي باوجود مٿن

مسخري ڪن ٿا ۽ ڏاڏن تڙهان کي قابل خود

انهن جو پنهنجو حال آهي. وڪ شان ٿيڻ لڳو.

هي آيت نصرت جي حق ۽ پاڻ کي جيڪو

چريندو هو ته جلد عذاب نازل ڪري. هن آيت

ڏريار وريو هائي مان تڙهان کي پنهنجون نشانينون

ڏيکاريندس يعني جيڪي واعدا عذاب جا ڏنا

ويا آهن. تن جي وقت ويجهو اچي ويو آهي. اهڙي

طرح ٻڌجي ڏينهن اهو منظر انهن جي نظر جي

سامهون اچي ويو. وڪ عذاب جو باقيات جو.

هي انهن جي جلدي ڪرڻ جو بيان آهي. وڪ

دور ۾ جي. وڪ جيڪڏهن اهي ڄاڻندا هجن

ها ته ڪنهن ڦاٽوڙ هن ها ۽ عذاب جو جلدي

نه ڪن ها. وڪ قيامت. وڪ توبه ۽ معذرت

جي. وڪ اي محبوب سيد عالم صلي الله

عليه وآله وسلم ۱۰ ۽ اهي پنهنجي شلوبي ۾

۽ مسخري جي وبال ۽ عذاب ۾ گرفتار ٿيا. هن ۾

حضور محبوب پيغمبر ڪريم صلي الله تعاليٰ عليه

واله وسلم جن جي تسلي فرمائي ويئي ڏسان مسخري

ڪرڻ وارن جو به اهڙي انجام ٿيو آهي. وڪ يعني

ان جي عذاب کان. وڪ جڏهن ائين آهي تڏهن

ڪي عذاب الاهي جو هڙو ٽوڙجي ۽ اهي پنهنجي خفا ۾

ڪرڻ واري محو ٿيائون. وڪ اسان کان سواءِ سڏ

خيال ۾. وڪ اسان جي عذاب کان محفوظ رهن ٿا.

اين ڏاڏي ۽ جيڪڏهن اهي پنهنجن پٽن جي نسبت

اهو اعتقاد رکن ٿا ته پوءِ انهن جو حال هي آهي ته.

۱۱ ۱۲ پنهنجي پرچيندڙن کي بچائي سگهندا.

۱۳ يعني ڪافرن کي. وڪ ڏاڏن مان انهن کي نعمت ۽ مهلت ڏينسي

لَعْمُ أَفْلَايِرُونَ أَكَا تَأْتِي الْأَرْضُ نَنْقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا ۙ

ڊگهي ٿي ۸۹ چاڀرو ڏٺا ڏسن جو اسان وٽ زمين کي سندس طرفن کان گهٽائيندا اچئون ٿا ۹۱

أَفَرَأَيْتُمُ الْغُلَبُونَ ۖ قُلْ إِنَّمَا أَتَدُّكُمْ بِالْوَحْيِ ۖ وَلَا يَسْمَعُ الصُّمُّ

پوءِ ڇا اهي غالب ٿيندا وڃن ۹۲. تن فرمايو مان توهان کي فقط وحي سان ڊيڄاريان ٿو ٿا ۹۳ ۽ پوڙا سٺ ڏ

الدُّعَاءِ إِذَا مَا يُنْذَرُونَ ۖ وَلَئِنْ مَسَّتْهُمْ نَفْحَةٌ مِّنْ

ٻڌندا آهن جڏهن ڊيڄاريا وڃن ٿا ۹۴ ۽ جيڪڏهن انهن کي تنهنجي رب جي عذاب جي

عَذَابٍ رَّبِّكَ لَيَقُولُنَّ يَوْمَلْنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ۖ وَنَضَعُ

موٽا ڇي ضرور چوندا هاءِ اسان جي بربادي بيشڪ اسان ظالم هئاسين ۹۵ ۽ اسان انصاف جون

الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَ

تاراڙيون رکنداسين قيامت جي ڏينهن پوءِ ڪنهن ساھ تي ظلم نه ٿيندو ۹۶

إِنْ كَانَ مُثْقَلًا حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا

جيڪڏهن ڪا شيءِ وڏي آھري ڊاٻي جي برابر هوندي ته اسان اها آڻينداسين ۽ اسان ڪافي آھيون

حَسِبِينَ ۖ وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَىٰ وَهَارُونَ الْفُرْقَانَ وَضِيَآءَ

حساب جي واسطي، بيشڪ اسان موسيٰ ۽ هارون کي عطا ڪيو فيصلو ڪندڙ ۹۷ ۽ روشن ۹۸

وَذِكْرًا لِلْمُتَّقِينَ ۖ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَهُمْ

۽ پرهيزگارن جي واسطي نصيحت ۹۹. جيڪي اڻ ڏٺي پنهنجي رب کان ڊڄندا آهن ۽ انهن کي

مِّنَ السَّاعَةِ مُشْفِقُونَ ۖ وَهَذَا ذِكْرٌ مُّبَرِّكٌ أَنزَلْنَاهُ

قيامت جو خوف لڳل آهي. ۱۰۰ هيءُ آهي برڪت وارو ذڪر جيڪو اسان لا شوقا

أَقْلَمْتُمْ لَهُ مُنْكَرُونَ ۖ وَلَقَدْ آتَيْنَا إِبْرَاهِيمَ رُشْدَهُ

پوءِ ڇا توهان ان جا منڪر آھيو. ۱۰۱ بيشڪ اسان ابراهيم کي سڌو آڻي کان ڏي سندس چڱي راءِ عطا

مِّن قَبْلُ وَكُنَّا بِهِ عَلِيمِينَ ۖ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَا

ڪري ڇڏي ۽ اسان کان يا خبر هئاسين ٿا. ۱۰۲ جڏهن ان پنهنجي پيءُ ۽ قوم کي چيو ته هي

هَذِهِ النَّامِثُ الَّتِي أَنْتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ ۖ قَالُوا

مورتيون ڇا آهن ٿا جن جي آڳيان توڻا گهٽڪي رهيا آھيو ۱۰۳ ۽ چيائون

۸۹ ۽ اهي ان وٽ ڏيکڻ ضرور ٿيندا آهن

کان ڪيترا اهي سدائين اهڙا ٿي هندا. ۹۰

ڪفرستان جي وٽ روز بروز مسلمانن کي ان

قي تسلط ڏيئي رهيا آهن ۽ هڪ شهر کان پوءِ

ٻي شهر فتح ٿيندو هلندو اچي رهيو آهي. اسلام جو

حدون رڌي رهين آهن ۽ ڪوفي سرزمين

گهٽي اچي ٿي ۽ مڪي مڪرم جي پاسن تي مسلمان

جو تسلط ٿيندو رهي ٿو چا مشرڪ جيڪي عذاب

ڪرڻ جي جلدي ڪن ٿا، ان کي ڏٺا ڏسن ۽ پوءِ

حاصل ٿا ڪن. ۹۱ ۽ جن جي قبضي مان نڪرڻ

گهڙي گهڙي نڪرندي رهي ٿي يا مجبور رسول

ڪريم صلي الله تعالى عليه واله وسلم جن پرست

صحابي ڪرام جيڪي الله تعاليٰ جي نفل ۽ پاڪ

سان فتح تي فتح حاصل ڪري رهيا آهن ۽ انهن

جا تبصا گهڙي گهڙي وڌندا رهن ٿا. ۹۲ ۽

عذاب الاهي جاري هجي طرفن کان خوف ڌاري ٿا

ٿن ۹۳ يعني ڪا ترهه ڏي ڪرڻ واري پوءِ

ڌيان ڌاري جي ڪلام مان فائدي نه حاصل

ڪرڻ ۽ پوڙن ۽ انگر آهن. ۹۴ ۽ ٻي سڳري

جي ڳالهه کي ڏمجي ۽ مٿن ايمان نه آندو. ۹۵

عملن مان. ۹۶ يعني تزيت عطا ڪريسي،

جيڪڏهن ۽ باطل ۽ فرق ڪرڻ وارو آهي. ۹۷

يعني روشني آهي ۽ جهل سان چوٽي ڪاري جي وٽ

مبارڪي ٿي. ۹۸ جنهن سان اهي نصيحت

قبول ڪن ٿا ۽ ديني امور جو علم حاصل ڪن ٿا.

۱۰۱ پنهنجي حبیب محمد مصطفیٰ صلی اللہ تعالیٰ

عليه واله وسلم جن تي يعني قرآن پاڪ ڪيتر

الغیر آھي ۽ ايمان آڻڻ وارن جي لاءِ ان ۾

وڌيڪ برڪتون آهن. ۱۰۲ سندس ابتدائي

عمر ۱۲ سالن کان. ۱۰۳ جڏهن اهو ڏٺو ۽ چيو ته اهو ۱۰۴ يعني ڪن جيڪي جازن

پکين ۽ انسانن جي صورتن جا ٺهيل آهن. ۱۰۵ ۽ انهن جي عبادت ۾ مشغول آھيو.

۹۴

۱۶۵. دمن کان سواء بیکو رب، نه منتهجي دين کان سواء بیکو دين. ۱۶۶. يعني دين ۾ اختلاف کيائون ۾ نون لائق لائق ويا. ۱۶۷. اسان انهن کي سندن عمن جي جنازہ بنداسون. ۱۶۸. دنيا جي طرف عملن جي بدلي ۾ احوال جي عيوض جي لاءِ يعني هن کري جمانهن جو واپس اچڻ ناممڪن آهي. مفسرن هن جي معنيٰ کي آهي ته جنهن کي واري کي اسان هلاڪ ڪيو، انهن جو شرڪ ۽ ڪفر کان واپس اچڻ محال آهي. هي معنيٰ ته تقريبي آهي جڏهن لاءِ کي نازنده قرار ڏنو ويو ۽ جيڪڏهن لاءِ نازنده ۾ دهجي ته پوءِ معنيٰ آهي ٿيندي ته آخرت جي گهر ۾ انهن جو حياتي جي طرف نمونن ناممڪن آهي. هن ۾ بيعت جي انگن جو ابطال آهي ۽ معنيٰ جيڪو ڪل لائين اچي ٿو ۽ لاءِ ڪفر ان لاءِ معنيٰ فرمايو ويو ۽ ان جي تائيد آهي (تفسير كبير وغيره). ۱۶۹. قيامت جي ويجهو ۾ يا جو ۾ ماجو ۾ ٻن ٽئين جا نالا آهن. ۱۷۰. يعني قيامت. ۱۷۱. ان ٽين جي خوف کان ۾ دهشت کان ۾ چوندا. ۱۷۲. دنيا جي اندر ۱۷۳. جرسون جي ڪلام ۾ مجيد اها سي ۽ انهن کي ڪوڙو چوندا اها سي. ۱۷۴. اي مشرڪا ۱۷۵. يعني توهان جايت. ۱۷۶. بت، جيئن توهان جو گمان آهي. ۱۷۷. آيتن کي به ۽ انهن جي پوڄڻ واري کي به. ۱۷۸. ۽ عذاب جي سختي کان رڳو ٻن ڪنڊا ۾ هاءِ گهرڻ ڪندا. ۱۷۹. جهنم جي جوش جي سختي جي سبب کان. حضرت ابن مسعود رضی اللہ تعالیٰ عنه فرمايو جڏهن جهنم ۾ اهي ماڻهو رهجي ويندا جن کي هتي به ان ۾ رهڻ آهي ته پوءِ اهي باه جي تابوت ۾ بند ڪيا ويندا. اهي تابوت ۾ ٻن تابوتن ۾، وري اهي تابوت ٽين تابوتن ۾ ۽ انهن تابوتن ۾ باه جون ميخون جڙيون وينديون ته پوءِ اهي ڪجهه به ڏيکندا ۽ ڏکون انهن ۾ ڪنهن کي ڏسندا. ۱۸۰. هن ۾ ايمان واري جي لاءِ خوشخبري آهي. حضرت علي المرتضيٰ ڪرمه الله تعالیٰ وجهه الڪريم جي آيت پڙهي فرمايو ته مان انهن مان آهيان ۾ ابو بڪر عمر عثمان طلحه زبير، سعد، عبدالرحمان بن عوف رضی اللہ تعالیٰ عنهم، شان نزول: حضرت پرنسپل سيد پيغمبر ڪريم محبوب عظيم صلي الله تعالیٰ عليه و آله وسلم جن هڪ تڙهين ڪعبه معضم ۾ داخل ٿيا ته ان وقت قريش جا سردار عظيم ۾ موجود هئا ۽ ڪعبه شريف جي چوگرد ۾ سؤسل ٻٽ هئا. نضر بن حارث محبوب سيد عالم صلي الله تعالیٰ عليه و آله وسلم جن جي اڳيان آيو ۽ ساڻن ڪلام ڪرڻ لڳو محبوب ڪريم جن کيس چيو ته ڀيئي ماڻ فرمايو تون ۽ هي آيت تلاوت فرمايو تون انڪم و ما تعبدون من دون الله حصب جهنم ته توهان جيڪي ڪجهه الله تعالیٰ کان سواءِ پوڄي ٿا، سڀ جهنم جو پارٽ آهن. اهو فرمائي محبوب ڪريم جن

رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ ۙ وَتَقَطَّعُوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ كُلَّ إِلَهٍ إِلَّا جَعَلُوا رَبَّ أَهْيَ ۙ ۱۶۵. پوءِ منتهجي عبادت ڪريو ۽ ٻين پنهنجا ڪم پاڻ ۾ ٽڪرائي ڪري ڇڏيا. ۱۶۶. سمون کي اڻا جي طرف ۱۶۷. فَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهِ ۙ ۱۶۸. مٿس ڪم ڪيا ۽ جيڪي به ڇڏي ڪري ۽ هي ايمان وارو ته پوءِ ان جي ڪوشش جي بيهه ري نه ٿيندي ۱۶۹. وَإِنَّا لَهُ كَاتِبُونَ ۙ وَحَرَّمَ عَلٰى قَرْيَةٍ أَهْلُهَا أَنَّهُمْ لَا يَرْجِعُونَ ۙ ۱۷۰. اسان ان کي لکي رهيا آهيون ۽ حرام آهي وري مون ان ڳوٺ تي جنهن کي اڻا ستا به ڪيو. ۱۷۱. حَتَّىٰ إِذَا فُتِحَتْ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدَبٍ ۙ ۱۷۲. ايسٽائين جو جڏهن کوليا ويندا يا هج ماجو ۱۷۳. ۽ اهي هرلندي کان ڊوڙ ندرت هوندا. ۱۷۴. يَتَسَلُّونَ ۙ وَاقْتَرَبَ الْوَعْدُ الْحَقُّ ۙ فَإِذَا هِيَ شَاخِصَةٌ أَبْصَارُ ۙ ۱۷۵. ۽ قريش اهي سڄو واعدو ڪلا پوءِ تڏهن اکيون کليل رهي وينديون ۱۷۶. الَّذِينَ كَفَرُوا يَوِيلَ لَنَا قَدْ كُنَّا فِي غَفْلَةٍ مِّنْ هَذَا بَلْ كُنَّا ۙ ۱۷۷. ڪافرن جون لڪا جو هاءِ اسان جي بربادي بيشڪ اسان لڪا ان غفلت ۾ هيا ٻين بلڪ اسان ظالم ۱۷۸. ظَالِمِينَ ۙ ۱۷۹. اِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصَبُ ۙ ۱۸۰. هيا ٻين بيشڪ توهان لڪا اڄو ڪجهه الله کان سواءِ پوڄيو ٿا ۱۸۱. ۽ اسان جهنم جو پارٽ آهيون ۱۸۲. جَهَنَّمَ ۙ اَنْتُمْ لَهَا وَرَدُونَ ۙ ۱۸۳. لو ڪان هو لاءِ الله ٿا وڌو هئا ۱۸۴. توهان کي ان ۾ رهي آهي جيڪڏهن اهي خدا آهن هان جهنم ۾ نه وڃن ها ۽ سمورن کي ۱۸۵. وَكُلٌّ فِيهَا خَالِدُونَ ۙ ۱۸۶. لَمْ فِيهَا زَئِيزٌ وَهُمْ فِيهَا لَا يَسْمَعُونَ ۙ ۱۸۷. سڌائين ان ۾ رهڻ آهي ۽ ڪا اهي ان ۾ رهيون ڪندا ۽ ان ۾ ڪجهه به ٻڌي سگهندا ۱۸۸. اِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحَسَنٰى ۙ اُولٰٓئِكَ عَنْهَا ۙ ۱۸۹. بيشڪ اهي جن جي واسطي اسان ڀلائي جو واعدو ٿي چڪو آهي سي جهنم کان پري رکيا ويا آهن ۱۹۰. مُبْعَدُونَ ۙ لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَهَا ۙ وَهُمْ فِي مَا اشْتَرَتْ اَنْفُسُهُمْ ۙ ۱۹۱. اهي ان جي ڀيٽ ۾ نه ٻڌندا ۱۹۲. ۽ انهن جي دل پسند خواهشن ۾ لڪا سڌائين ۱۹۳. خَالِدُونَ ۙ لَا يَخْرُجُ مِنْهُمْ الْقَرْعُ الْاَكْبَرُ ۙ وَتَتَلَقَّاهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ ۙ ۱۹۴. رهندا. انهن کي غم ۾ نه وجهندي اها سڀ کان وڌي گهر اهت ۱۹۵. ۽ فرشتا انهن جي استقبال لاءِ ايندا ۱۹۶.

منزل ۴

تشريف وافي آيا. وري عبد الله بن زبيري سعي آيو ان کي زليدين مغيره ان گفتگو جي خبر ٿي. چوڻ لڳو ته خدا جو قسم مان هجان ها ته ساڻن بعث ڪيان ها. ان تي ماڻهن حضور محبوب رسول ڪريم صلي الله تعالیٰ عليه وسلم جن کي سڏايو. ابن زبيري هي چوڻ لڳو ته توهان هي فرمايو آهي ته توهان جيڪي ڪجهه الله تعالیٰ کان سواءِ توهان پوڄي ٿا، سڀ جهنم جو پارٽ آهن. محبوب ڪريم جن فرمايو ته هاڻو چوڻ لڳو يهودي ته حضرت عزير کي پوڄي ٿا ۽ نصاري حضرت عيسيٰ کي پوڄي ٿا ۽ بني ملاح ملائڪن کي پوڄي ٿا. ان تي الله تعالیٰ هي آيت نازل فرمائي ۽ هي بيان فرمائي ڇڏيو ته حضرت عزير عيسيٰ ۽ ملائڪا اهي آهن، جن لاءِ ڀلائي جو واعدو ٿي چڪو ۽ اهي جهنم کان پري رکيا ويا آهن ۽ حضور پرنسپل پيغمبر ڪريم صلي الله تعالیٰ عليه و آله وسلم جن فرمايو ته يهودي ۽ نصاري وغيره شيعن جي پڇا ڪن ٿا. انهن جوابن کان پوءِ ان کي دهر هڻڻ جي طاقت ڏهي ۽ اهو ماڻ ٿي وڃي ته حقيقت ۾ ان جو اعتراض ڪمال بعض کان هو. چيو ته جنهن آيت تي ان اعتراض ڪيو. ان ۾ ما تعبدون آهي ۽ ما ۽ بولي ۾ غرور عقل وارن جي لاءِ ڪالهي وڃي ٿي. ان اندر ٿي اعتراض ڪيو. اهه اعتراض وارن جي گناهن ۾ ڪيل باطل هو مگر توکي بيان جي لاءِ هن آيت ۾ روايت فرمائي ويئي. ۱۸۱. ۽ ان جي جوش جا واز به انهن سائين نه پهچندو. اهي جنت جي منزلن ۾ آيا فرمايو ڏهوندا. ۱۸۲. خدا ارندي نعمتن ۽ ڪرامتن ۾. ۱۸۳. يعني آخري قوڪ. ۱۸۴. تڙن مان نڪرندي وقت مبارڪون ٿيندي ته پيش ڪندي ۽ هي چوندي.

هَذَا يَوْمُكُمْ الَّذِي كُنْتُمْ تَوَعَدُونَ ۝ يَوْمَ تَطْوِي السَّمَاءَ
 جوهي آهي ترهان جي واعدي جو ڏينهن. جنهن ڏينهن اسان آسمان کي وڙهي ڏسڻ
 كُطِي السَّجَلِ لَكُنْتُ كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ ۝ وَعَدًا
 جيئن سڄل ملائڪ عمل نامي کي وڙهي ڏسڻ آهي جيئن اڳي ان کي ٺاهيو هو اهڙي وري ان کي ڪري ڇڏينداسين
 عَلَيْكَ إِنَّا كُنَّا فَعَلِينَ ۝ وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ
 هي واعدو آهي اسان جي ڏي جيڪو اسان کي ضروري ڪريو آهي. ۽ بيشڪ ان زبور ۾ نصيحت کان بعد
 الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ ۝ إِنَّ فِي
 لڪي ڇڏيو ته هن زمين جا وارث منهنجا نبيڪ ٻانهن ٿيندا. ۽ بيشڪ هي قرآن
 هَذَا لِبَلَاغٍ لِقَوْمٍ عَابِدِينَ ۝ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً
 ڪافي آهي عبادت ڪندڙن جي واسطي. ۱۸۸. ۽ اسان توکي نه موڪليو مگر رحمت سموري
 لِلْعَالَمِينَ ۝ قُلْ إِنَّمَا يُوحِي إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُمُ اللَّهُ وَاحِدٌ ۝
 جهان جي واسطي ۱۸۹. تون فرمايو مون کي فقط اهو وحي ٿو ٿئي ته ترهان جو خدا ذاتي مگر هڪ الله
 قُلْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ۝ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ أَذْنُكُمْ عَلَى
 پوءِ ڇا ترهان مسلمان ٿيڻ ٿا. پوءِ جيڪڏهن اهي منهن ڦيرين ۱۹۰ ته تون فرمايو مان ترهان کي لڙائي
 سَوَاءٌ ۝ وَإِنْ أَدْرَىٰ أَقْرَبٌ أَمْ بَعِيدٌ مَا تُوعَدُونَ ۝ إِنَّهُ
 جي چيائڻ تي برابر ۽ مان ڇا چاڻان ۱۹۱ جو ويجهو آهي پاڙي اهو جيئن ترهان کي واعدو ڏنو وڃي ٿو ۱۹۲
 يَعْلَمُ الْجَهْرَ مِنَ الْقَوْلِ وَيَعْلَمُ مَا تَكْتُمُونَ ۝ وَإِنْ
 بيشڪ الله ڄاڻي ٿو ڏاڍيان واري ڳالهه ۱۹۳ ۽ ڄاڻي ٿو جيڪي ترهان لکايو ٿا ۱۹۴. ۽ مان ڇا چاڻان
 أَدْرَىٰ لَعَلَّ فِتْنَةً لَّكُمْ وَ مَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ ۝ قُلْ
 شايد اها ۱۹۵ ترهان جي پرڪ هجي ۱۹۶ ۽ هڪ وقت تائين نفعو ۱۹۷. نبي عرض ڪيو ته
 رَبِّ احْكُم بِالْحَقِّ ۝ وَ رَبُّنَا الرَّحْمَنُ الْمُسْتَعَانُ عَلَىٰ
 اي منهنجا رب رحمت فيصل فرمائي ڇڏ ۱۹۸ اسان جي رب رحمتن جي ۽ مدد ڏکار آهي انهن ڳالهين تي
 مَا تَصِفُونَ ۝
 جيڪي ترهان ٻڌايو ٿا ۱۹۹.

منزل ۴

۱۸۵ جيڪو عمن جو ڪتاب آهي. ماڻهو جي موت جي وقت ان جي. ۱۸۶
 يعني اسان جيئن پهريان ئي عدم مان ٺاهيو هو ائين ئي وري معدوم ڪيو ۱۸۷
 پر پيدا ڪندو سون يا هي معنيٰ آهي ته جيئن ماءُ رحمي پيٽ مان گهاٽو
 اڻ ٻڌل پيدا ڪيو هوس، ائين ئي مرڻ کان پوءِ اڻ ٻڌل اسان. ۱۸۸
 زمين مان مراد جنت جي زمين آهي ۽ حضرت ابن عباس رضی اللہ تعالیٰ عنهما
 فرمايو ته ڪافرن جو زمين مراد آهن، جن کي مسلمان فتح ڪندا ۽ هڪ قول هي
 آهي ته شا مارجي زمين مراد آهي. ۱۸۹ جيڪو ان جي تابعداري ڪري ۽ هن
 مطابق عمل ڪري، جنت لاءِ ۽ مراد کي پهچي ۽ عبادت وارن مان مؤمن
 مراد آهن ۽ هڪ قول هي آهي ته اُمت جي مراد آهي، جيئن پنج في سمن وارن
 پڙهن ٿا، رمضان جا روزن رکڻ ٿا، حج ڪن ٿا، ۱۹۰ ڪوبه هجي، جن جي پا
 انسان، مؤمن هجي يا ڪافر. حضرت ابن عباس رضی اللہ تعالیٰ عنهما فرمايو ته
 محبوبن ڪرڻ جو رحمت هجڻ عام آهي ايمان واري جي لاءِ ۽ ٻي اڻ واري جي لاءِ ۽
 جنهن ايمان ۽ آندو، مؤمن جي لاءِ ته پاڻ ڪريم جن دنيا ۽ آخرت ۾ هجي ۽
 رحمت آهن جو پاڻ سڳورن جي ڪري عذاب ڀري ڏي ۽ خسف ۽ مٿي ۾
 مسخ (سجڻ بدلي وڃڻ) ۽ استيعمال (سجڻ ڪرڻ) جا عذاب ختم ڪيا
 ويا. تفسير روح البیان ۾ هن آيت جي تفسير ۾ اڪابر جو هي قول نقل ٿيل
 آهي ته آيت جي معنيٰ آهي آهي ته اسان ترهان کي دهوڪيو مگر رحمت مطلقه
 نام ڪامل شامل جامع محيط سيني مقيدات رحمت غيبه شهادت
 علي، غيب، وجود، شهود، سابقه لاحد وغيره ذالڪ تي، سيني
 جهان جي لاءِ عالم ارواح هجڻ يا عالم اجسام ۽ عقلمند هجڻ يا غير عقلمند
 ۽ جيڪو سيني جهانن جي لاءِ رحمت هجي. انهن آهي ته اهو ساري جهان کان
 افضل هجي. ۱۹۱ ۽ اسلامه اسطر. ۱۹۲ خدا جي ٻڌائڻ کان سواءِ يعني
 اها ڳالهه عقل ۽ قياس سان ڄاڻڻ لاءِ آهي. هتي دريٽ جي نفی فرمائي وئي
 دريٽ چيو آهي اندازي ۽ قياس سان ڄاڻڻ کي جيئن مفردات راضب ۽ پڙختار
 مراد آهي. انهي ڪري الله تعالیٰ جي واسطي لفظ دريٽ استعمال نه ٿو ڪريجي ۽
 قرآن ڪريم جا اطلاق ان تي دلالت ڪن ٿا، جيئن فرمايو اٿس مَا كُنْتُ تُدْرِي
 مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ. انهي ڪري هتي تعليم الاهي کان سواءِ صرف تعليمي
 عقل ۽ قياس سان ڄاڻڻ جي نفی آهي، نه مطلق علم جي ۽ مطلق علم
 جي نفی ڪيئن ٿي سگهي ٿي جڏهن ته انهي رڪعي جي شروعات ۾ اچي
 چڪو آهي وَاشْرَبَ الْوَعْدُ الْحَقُّ يعني ويجهو آيو سچو واعدو. پوءِ ڪيئن
 هتي سگهجي ٿو ته وعدي جو ويجهو ۽ پري هجڻ ڪهڙي طرح معلوم نه آهي.
 خلا سري آهي ته پنهنجي عقل ۽ قياس سان ڄاڻڻ جي نفی آهي. تعليم الاهي سان ڄاڻڻ جي. ۱۹۳ عذاب جي رياتيات جو. ۱۹۴ جيڪا اي ڪافرو ترهان اعلان سان اسلام تي طعني جي طريقي
 سان چيو ٿا. ۱۹۵ پنهنجن دلين ۾ يعني نبي سڳوري جي دشمني ۽ مسلمانن سان حسد، جيڪو ترهان جي دلين ۾ لڪل آهي، الله تعالیٰ ان کي به ڄاڻي ٿو سيني جو بدلو ڏيندو. ۱۹۶ يعني دنيا
 ۾ عذاب کي پوئتي ڪرڻ. ۱۹۷ جنهن سان ترهان جر حال ظاهر ٿي وڃي. ۱۹۸ يعني موت جي وقت تائين. ۱۹۹ منهنجي ۽ انهن جي وچ ۾ جيڪي مون کي ڪوڙ وڪڻن ٿا، هن طرح ته منهنجي
 مدد فرما ۽ انهن تي عذاب نازل فرما ۽ اها دعائون ٿي، ۽ ڪافر ڏور، احزاب ۽ ڪنهن وغيره ۾ عذاب ۾ مبتلا ٿيا. ۱۹۹ شرڪ، ڪفر ۽ بي ايماني جون.

سورة الحج ۲۲ من ۱۲۸ آيات
سورة حج مدني آهي ۲۲ آيتن ۲۲ رکوع آهن .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الله نهايت مهربان باجهاري جي نالي سان (شروع) ۱۔

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ ۱

اي انسانو! پنهنجي رب کان ڊڄو ۽ بيشڪ قیامت جو زلزلو ۽ وڏي سخت شيءِ آهي.

يَوْمَ تَرَوْنها تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ

جنهن ڏينهن توهان ان کي ڏسندو هر کير پياريندڙ ۽ پنهنجي کير پياڪ (ٻار کي) وساري ويندي ۽ هر حمل

ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلُهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَىٰ وَمَا هُمْ بِسُكَارَىٰ

واري ۽ پنهنجي حمل کي لائي وجهندي ۽ تون ماڻهن کي ڏسندين جهڙوڻي مڙهن ۽ ڇنڻي ۾ نه

وَلَكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ ۲ وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ

هوڻدا ۽ پرهي ته الله جو عذاب سخت آهي . ۲ ۽ ڪي ماڻهو اهي آهن جن الله جي باري ۾ جهيڙو

فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّبِعُ كُلُّ شَيْطَانٍ مَّرِيدٌ ۳ كَتَبَ عَلَيْهِ

ڪندو آهن بغير علم جي ۽ هر سرڪش شيطان جي پٺيان لڳي پوندو آهن ۳ شينهن تي لکيو ويو آهي

أَنَّهُ مَنْ تَوَلَّاهُ فَأَنَّهُ يُضِلُّهُ وَيَهْدِيهِ إِلَىٰ عَذَابِ السَّعِيرِ ۴

۴ جيڪو ان سان دوستي ڪندو ته هو ضرور ان کي گمراھ ڪندو ۽ ان کي ڏونڊ جي عذاب جو سڙندڙ آئيندو ۽

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ

اي انسانو! جيڪڏهن توهان کي قیامت جي ڏينهن جيئن ۾ ڪو شڪ آهي ته هي غور ڪريو ته اسان توهان کي پيدا ڪيو

مِّن تَرَابٍ ثُمَّ مِّن لُّطْفَةٍ ثُمَّ مِّنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِّنْ مُّضْغَةٍ

مٽيءَ مان ۽ پوءِ پاڻيءَ جي قطري مان ۽ پوءِ رت جي ڊڳ مان ۽ پوءِ گوشت جي ٻوٽي مان

فَخَلَقْنَا وَغَيْرَ خُلُقَةٍ لِّنَبِّينَ لَكُمْ وَنَقَرْنَا فِي الْأَمْرِ حَامِ مَا

نقشو ٺاهيو ان ۾ ڏهن ڀڳتن اسان توهان جي واسطي پنهنجن نشانن ۾ ظاهر فرمايو ۽ اسان رهايندڙ آهيون

نَشَأَ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِنَبْلُوَكُمْ أَشَدَّكُمْ

مانڻ جي پٺت ۾ جنهن کي گهڙيون هڪ مقرر وقت تائين پورو توهان کي ڪڍون ۽ ٽٻار ڪري ٿا ۽ هن لاڙو توهان کي ڄاڻائي

۱۔ سورة الحج . حضرت ابن عباس رضی اللہ تعالیٰ عنہما ۽ مجاهد جي قول مطابق ڇهن آيتن کان سواءِ مڪي آهي ، جيڪي هداي خصلتن کان شروع ٿين ٿيون . هن سورت ۾ ٽه رکوع آهن ۽ اٺهين آيتن ۾ هڪ هزار ۽ سؤ اڪيڙي ڪلمن ۽ ٻه هزار پنجاهه حرف آهن . ۱۔ ان جي عذاب جو خوف ڪريو ۽ ان جي عبادت ۾ مشغول ٿيو . ۲۔ جيڪو قيامت جي نشانين مان آهي ۽ قيامت جي ويجهو مسيح جو اولاد کان اڀرڻ جي ويجهو واقع ٿيندو . ۳۔ ان جي هيبت کان . ۴۔ يعني حمل واري ان ڏينهن جي خوف کان . ۵۔ حمل ڪري پوندو . ۶۔ بلڪ عذاب الاهي جي خوف کان ماڻهن جا هوش ويندا ۽ رهندا . ۷۔ شان نزل . ۸۔ هيءُ نصرت حارث جي باري ۾ نازل ٿي ، جيڪو وڏو جهنگل الو هو ۽ ملاڪن کي خدا جون ڌيڙون ۽ قرآن پاڪ کي لڳين جا قصا ٻڌائيندو هو ۽ موت کان پوءِ اُٿارڻ جو انڪاري هو . ۹۔ شيطان جي تابعداري کان زچر فرمائڻ کان پوءِ بحث جي انڪارن تي حجت قائم فرمائي وڃي ٿي . ۱۰۔ توهان جي نسل جو اصل يعني توهان جي رقي ڌاڙي حضرت آدم عليه السلام کي ان مان پيدا ڪري . ۱۱۔ يعني مٽيءَ جي قطري مان سندس سموري اولاد ڪي . ۱۲۔ جورت جو نطفو غليظ ٿي وڃي ٿو . ۱۳۔ يعني مصغره غير مصغره بخاري ۽ مسلم جي حديث ۾ آهي . حضرت صحيرب سيد عالم صلي الله عليه وآله وسلم جن فرمايو ته توهان ماڻهن جي پيدائش جو مادو ماءُ جي پيٽ ۾ چاليهن ڏينهن تائين نطفو رهي ٿو . ڊري ايتري ئي مدت تائين رت جو ڊڳ ٿي وڃي ٿو . ڊري ايتري مدت گوشت جي ٻوٽي ۽ وانگر رهي ٿو . پوءِ الله تعاليٰ ملائڪ مڪلي ٿو جيڪر ان جو رت ۽ ان جي عمر ۽ ان جا عمل ۽ ان جي بخت يا نيڪ بخت هو يا نه ۽ پوءِ ان ۾ روح ڦوڪي ٿو (لهديث) . الله تعاليٰ انسان جي پيدائش هن طرح ڏيکاري ٿو ۽ ان کي هڪ حال کان ٻي حال جي طرف منتقل ڪري ٿو . هي هن ڪري ٿو فرمايو ويو . ۱۴۔ ۱۵۔ توهان الله تعاليٰ جي ڪمال ۽ قدرت ۽ محڪمت کي ڄاڻو ۽ پنهنجي پيدائش جي شروعات جي حالت تي نظر ڪري سمجهو ته جيڪو قادر مطلق بي جان مٽيءَ ۽ پاڻي ۽ انقلاب آڻي ڄاڻ ماڻهن ٺاهي ڇڏي ٿو . اهو مثل انسان کي ڏيندو ڪري ته ان جي قدرت کان ڪهڙو پيري آهي . ۱۶۔ يعني ولادت جي وقت تائين . ۱۷۔ توهان کي عمر ڏيون ٿا .

الْخُسْرَانِ الْمُبِينِ ۝ يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْصُرُهُمْ وَمَا

يَدْرُو نَقْصَانُ اللَّهِ كَانَ سِوَاهُ اهڙي ڀڄڻ ٿا جو نه تنهنن کي ڪو نقصان پهچائي ۽

لَا يَنْفَعُهُ ۚ ذَلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَعِيدُ ۝ يَدْعُوا مَنْ شَرُّهُ

نه نقصو ۲۱ اها آهي پري جي گمراهي. اهڙي جي پرڳڻن تان جنهن جي نفعي کان ۲۲

أَقْرَبُ مِنْ نَفْعِهِ ۚ لَبَسَ الْمُؤْمِنُ وَلَبَسَ الْعَشِيرُ ۝ إِنَّ اللَّهَ

نقصان جي اميد وٽيڪ آهي نڪا بيشڪ ۲۳ ڪهڙو نه بچڻ و مالڪ ڪرڻ و آهي ساڻي بيشڪ الله

يَدْخُلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ

داخل ڪندو انهن کي جن ايمان آندو ۽ ڪم ڪيا باغن ۾ جن جي هيٺان نهرون

تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ۚ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ۝ مَنْ كَانَ يَظُنْ

جاري آهن بيشڪ الله ڪندو آهي جيڪي گهري ۽ جيڪي خيال ڪري ٿو الله پنهنجي نبي جي مدد نه

أَنْ لَنْ يَنْصُرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ إِلَى

فرمائيندو دنيا ۽ آخري ۾ ۲۴ پوء ان کي گهرجي ته تان کان هڪ رسي ٽنگي

السَّمَاءِ ثُمَّ لْيَقْطَعْ فَلْيَنْظُرْ هَلْ يُدْهِبَنَّ كَيْدُهُ مَا يَغِيظُ ۝

پوء پنهنجي پاڻ کي ٽاسي ڏي پوء ٽوسي تان جي هي سازش ڪيئي وڻا ها ڳالهه جنهن جوان کي ساڙي آهي. ۲۵

وَكُنْ لَكَ آذُنُ اللَّهِ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ ۚ وَإِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يُرِيدُ ۝

۽ ڳالهه اها آهي اسان هي قرآن لاء روشن آيتون ۽ هي ۲۶ آيت ڏيندو آهي جنهن کي گهري.

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِقِينَ وَالنَّاصِرِينَ

بيشڪ مسلمان ۽ يهودي ۽ ستارن جا پرچاري ۽ عيسائي

وَالْمَجُوسَ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا ۚ إِنَّ اللَّهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ

۽ باهه جا پرچاري ۽ مشرڪ بيشڪ الله انهن سمورن جي وچ ۾ فيصلو فرمائيندو

يَوْمَ الْقِيَمَةِ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ۝ أَلَمْ تَرَ أَنَّ

قيامت جي ڏينهن ۲۷ بيشڪ هر شيءِ الله جي سامهون آهي. ڇا تو ۲۸ تنهن ۲۹

اللَّهُ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ وَالشَّيْءُ

الله کي سجدو ڪندا آهن اهي جيڪي آسمانن ۽ زمين ۾ آهن سج

۳۰

اهي ماڻهو مرتد ٿيل کان پوءِ ٻي ڀيري ڪن ٿا ۽

۳۱

چرٻو اهو ئي جان آهي.

۳۲

يعني جنهن جي پرچا جي خيالي نفعي کان ان کي پرڳڻ جي.

۳۳

يعني دنيا ۽ آخري جي عذاب جي.

۳۴

اهو ٻي.

۳۵

فرماندارن تي انعام ۽ نافرمانن تي عذاب.

۳۶

حضر پيرزاد سيد الڪريمين محب پيغمبر ڪريم صلي الله تعالى عليه

واله وسلم.

۳۷

پرسندن دين کي غلبو عطا فرمائي.

۳۸

سندن درجا بلند ڪري.

۳۹

معني الله تعالى پنهنجي نبي سڳوري جي مدد ضرور فرمائيندو جنهن

کي ان سان ساڙهي، سرپنهنجي انتهائي ڪوشش ختم ڪري ۽ ساڙ

پوري ۽ وڃي ٽپ ڪندو ٿو ڪري سگهي.

۴۰

مؤمنن کي جنت عطا فرمائيندو ۽ ڪافرن (ڪنهن به قسم

جا جنهن) کي جحيم ۾ داخل ڪندو.

۴۱

اي حبيب اڪرم صلي الله تعالى عليه واله وسلم.

۶۳ الْحَا يُظْلَمُ يَعْنِي نَاحَتِ زِيَادَتِي مَانَ يَشْرُكُ بِمُتَبَرِّسَتِي مُرَادُ أَهِي. كَن مفسرن چيوت هروم تير قول ب فعل مُرَادُ أَهِي ايت ائين جو نڪري کا زين قوت ب. كَن چيوت ان مان مُرَادُ أَهِي جو روح لوڪان سوا داخل تير يا حرمي معذرات جوار تڪايس ڪرڻ، مثلاً شڪار ڪرڻ ب وڻ ڪرڻ ب حضرت ابن عباس رضی اللہ تعالیٰ عنہما مَعرُوفِ مَرَادُ هِي أَهِي تَجَسُّو تَرَکِي قَتْل دَکَرِي تَوَان کي قتل ڪرڻ يا جيڪو توڻي ظلم ۱۰ دَکَرِي، تَوَان کي ظلم ڪرڻ. شان تَترول ب حضرت ابن عباس رضی اللہ تعالیٰ عنہما کان روايت تيل أَهِي تَ نَبِي لَکَرُ مُحَرَّبُ مَعْظَمُ حَضَرَتِ يَغْمِرُ ڪَرِيمَ صَلَی اللہ تعالیٰ عَلَیْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَامُ حَنِ عِبْدِ اللہِ بَنِ اَنَسِ کي بَن مَانِئَن سان گڏ موڪليو هو. جن ۾ هڪ مهاجر ۽ ٻي انصاري هو. انهن مَانِئَن پنهنجي پنهنجي نسب جا فخر بيان ڪيا تَعْبِدُ بَنِ اَنَسِ کي غَمَرُ آيو ۽ بَنِ اَنَصَارِي کي تَکَرِي چڙيو ۽ خود مرتد کي مڪ مڪرم جي طرف ڀڄي ويو ان تي هِي آيت ڪريم نازل ٿي. ۶۴ ڪعب شريف جي اڌ اوت جي وقت، پهريائين ڪعب جي عمارت حضرت آدم عليه السلام ٺاهي هئي ب نوح جي طوفان جي وقت اها عمارت آسمان تي کنڻ ويئي. الله تعالیٰ هڪ هزار مقرر زماني جنهن ان جي جاءِ کي صاف ڪري ڇڏيو ۽ هڪ قول هِي أَهِي تَ الله تعالیٰ هڪ ڪڪر موڪليو جيڪو خاص ان خاتما جي سامهون هو جتي ڪعب معظم جي عمارت هئي. اهڙي طرح حضرت ابراهيم عليه السلام کي ڪعبه شريف جي جڳهه ٻڌائي ويئي ۽ پاڻ ان جي پراڻي بنياد تي ڪعب شريف جي عمارت جي اڌ اوت ڪيائين ۽ الله تعالیٰ کيس رڳي نماز ۶۵ شَرُڪ کان بچڻ کان ۽ هر قسم جي پليٽن کان. ۶۶ يعني نماز جي لاءِ. ۶۷ اهڙي طرح حضرت ابراهيم عليه السلام ابوتقيس جبل تي چڙهي ڪري جهان جي مَانِئَن کي سڏ ڪيو تَبِيتُ اللہ جوج ڪريو جن جي مقدور حج آهي. انهن ٻنهي ٻنن ۾ ٻن جي بيتن مان جواب ڏنو لَيَّا لَکَ اللَّهُمَّ لَيَّا لَکَ. حسن رضی اللہ تعالیٰ عنه جو قول آهي تَهَن آيت ملا ڏن جو خطاب حضور پر نور محراب سيد بيغمبر ڪريم صَلَی اللہ عَلَیْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَامُ جن کي آهي. اهڙي طرح حجة الوداع ۽ پاڻ اعلان فرمائي چٽو ماڻهو ارشاد فرمايو تَن اَي مَانِئَرَا الله تعالیٰ توهان تي حج فرض ڪيو آهي ۽ حج ڪريو. ۶۸ ۽ گهڻي سِير ۽ سفر جي ڪري ڪمزور ٿيڻ ٿيون. ۶۹ ديني ۽ دنيا جي، جيڪي ان عبادت سان خاص آهن. بي عبادت ۾ تالو ٿا وڃن. ۷۰ ڏک ۽ ڀڃ جي وقت. ۷۱ ڄاتل ڌڻيهن مان ڊاڳ جو عشر و مُرَادُ أَهِي. جيئن حضرت علي ۽ ابن عباس ۽ حسن ۽ قشاده رضی اللہ تعالیٰ عنہم جو قول آهي ۽ اهڙي مذهب آهي اسان جي امارا معظم حضرت ابوحنيفة رضی اللہ تعالیٰ عنه جو ۽ صاحبين وٽ ڄاتل ڌڻيهن مان توفائي جا ڌڻيهن مُرَادُ آهَن. اهو قول به حضرت ابن عمر رضی اللہ تعالیٰ عنہما جو ۽ هر تقدير تي هتي انهن ڌڻيهن مان خاص عيد جو

لِلنَّاسِ سَوَاءٌ الْعَاكِفُ فِيهِ وَالْبَادُ وَمَنْ يُرِدْ فِيهِ بِالْحَادِ
جي واسطي مقرر ڪيو جو ان ۾ برابر جو حق آهي اتي جي رهندڙ ۽ ڀرڊ ليسي جو ۽ جيڪو ان ۾ ناهي ڪنهن زياد تي
بِظُلْمٍ ۷۲ ۷۳ مَنْ عَذَابُ الْيَوْمِ ۷۴ وَادُّ بَوَانَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ
جو ارادو ڪري ته اسان کي درد ناک عذاب چڪا ٿينداسين ۷۲ ۽ جڏهن جو اسان ابراهيم کي ان گهر جي جاءِ ڇڏي طرح
الْبَيْتِ أَنْ لَا تُشْرِكَ بِي شَيْئًا وَطَهَّرَ بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ وَ
ٻڌائي ڇڏي ۷۳ ۽ حڪم ڏنو ته مون سان ڪنهن کي به شريڪ نه ڪريو منهنجو گهر پاڪ صاف رک ۷۴ طواف وارن
الْقَائِمِينَ وَالرُّكْعَةَ السُّجُودَ ۷۵ وَادُّنَ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ
۽ اٿڪان وارن ۽ رڪوع سجدي وارن جي واسطي. ۷۵ ۽ مَانِئَن ۾ حج جو عام سڏ ۽ مَانِئَن ڏک آهي تو
رَجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ ۷۶
وٽ حاضر ٿيندا پيدا ۽ هر ڌري ڌاري ٿي جيڪي پرڳڻن کان اينديون آهن. ۷۶
لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَّعْلُومَاتٍ
جيئن آهي پنهنجا فائدو حاصل ڪن ۽ الله جو نالو وٽن ڄاتل ڌڻيهن ۾ وٽ
عَلَى مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ فُكُلُوا مَنَافِعَهَا وَأَطْعَمُوا
هن تي جو انهن کي روزي ڏنائين. بي زبان چوڻا يا ٿڪ پوءِ انهن مان پاڻ کائڻ ۽ مصيبت ماريل
الْبَائِسَ الْفَقِيرَ ۷۷ ثُمَّ لِيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَلِيُوفُوا نَدْوَهُمْ
محتاج کي کارايو. ۷۷ پوءِ پنهنجي مَرَلَهَن ۷۸ ۽ پنهنجو ناسون پوريون ڪن ۷۸
وَلِيُكْفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ ۷۹ ذَلِكَ وَمَنْ يُعْظَمْ حُرْمَتِ اللَّهِ
۽ آزاد گهر جو طواف ڪن ۷۹ ۽ ڳالهائي آهي جيڪو الله جي حرمت جي تعليم ڪري ۷۹ ته اهران جي واسطي
فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ ۸۰ وَأَحَلَّتْ لَكُمْ الْأَنْعَامَ إِلَّا مَا يُتْلَى
سندس رب وٽ پورو آهي ۽ توهان جي واسطي حلال ڪيا ويا بي زبان چوڻا يا ٿڪ سوا انهن جي جن بابت منع
عَلَيْكُمْ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ
توهان تي پڙهي وڃي تي ۸۰ پوءِ پري رهو ٻين جي گندگي کان ۸۱ ۽ ڀڃو ڪوڙي ڳالهه
الرُّؤْمِ ۸۲ حُنْفَاءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ ۸۳ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ
کان. ۸۲ هڪڙي الله ڄاڻي ڪري رهو جو ڪنهن کي به ان جو شريڪ نه ٿا ٿين ۽ جيڪو الله جو شريڪ ٺاهي

منزل ۴

ڌڻيهن مُرَادُ آهي. (تفسير احمد بن حنبل). ۷۲ اُنَ، ڳوٺ، ٻڪري ۽ ڀڙ. ۷۳ اُنَ، ڳوٺ، ٻڪري ۽ ڀڙ. ۷۴ اُنَ، ڳوٺ، ٻڪري ۽ ڀڙ. ۷۵ اُنَ، ڳوٺ، ٻڪري ۽ ڀڙ. ۷۶ اُنَ، ڳوٺ، ٻڪري ۽ ڀڙ. ۷۷ اُنَ، ڳوٺ، ٻڪري ۽ ڀڙ. ۷۸ اُنَ، ڳوٺ، ٻڪري ۽ ڀڙ. ۷۹ اُنَ، ڳوٺ، ٻڪري ۽ ڀڙ. ۸۰ اُنَ، ڳوٺ، ٻڪري ۽ ڀڙ. ۸۱ اُنَ، ڳوٺ، ٻڪري ۽ ڀڙ. ۸۲ اُنَ، ڳوٺ، ٻڪري ۽ ڀڙ. ۸۳ اُنَ، ڳوٺ، ٻڪري ۽ ڀڙ. ۸۴ اُنَ، ڳوٺ، ٻڪري ۽ ڀڙ. ۸۵ اُنَ، ڳوٺ، ٻڪري ۽ ڀڙ. ۸۶ اُنَ، ڳوٺ، ٻڪري ۽ ڀڙ. ۸۷ اُنَ، ڳوٺ، ٻڪري ۽ ڀڙ. ۸۸ اُنَ، ڳوٺ، ٻڪري ۽ ڀڙ. ۸۹ اُنَ، ڳوٺ، ٻڪري ۽ ڀڙ. ۹۰ اُنَ، ڳوٺ، ٻڪري ۽ ڀڙ. ۹۱ اُنَ، ڳوٺ، ٻڪري ۽ ڀڙ. ۹۲ اُنَ، ڳوٺ، ٻڪري ۽ ڀڙ. ۹۳ اُنَ، ڳوٺ، ٻڪري ۽ ڀڙ. ۹۴ اُنَ، ڳوٺ، ٻڪري ۽ ڀڙ. ۹۵ اُنَ، ڳوٺ، ٻڪري ۽ ڀڙ. ۹۶ اُنَ، ڳوٺ، ٻڪري ۽ ڀڙ. ۹۷ اُنَ، ڳوٺ، ٻڪري ۽ ڀڙ. ۹۸ اُنَ، ڳوٺ، ٻڪري ۽ ڀڙ. ۹۹ اُنَ، ڳوٺ، ٻڪري ۽ ڀڙ. ۱۰۰ اُنَ، ڳوٺ، ٻڪري ۽ ڀڙ.

هي آهي ته شرڪ ڪرڻ وارو پنهنجي جان کي بدترين

هلاڪت ۾ وجهي ٿو، ايمان کي بلندي ۾ آسان سان

تشبيهه ڏئي رهي ٿي، ايمان ڇڏڻ واري کي آسان کان ڪرڻ

واري سان به ان جي نفسياتي خواهشن کي، جيڪي ان جي

نڪرن کي منتشر ڪن ٿيون، بوتي بوتي ڪڍي ويندڙ

پکي سان به شيطان کي، جيڪي ان کي گمراهي جي

راستي ۾ لڙلائڻ ٿا، هڪ سائ تشبيهه ڏئي رهي ٿي

ان نفيس تشبيهه مان شرڪ جو انجام پڪو سمجهايو ويو

۸۳ حضرت ابن عباس رضی اللہ تعالیٰ عنہما فرمايو

ٽي شعاير الله مان مراد ٽي دُعا هيون هدايا آهن جنهن جي

تعظيم هي آهي ته ٽيها خوبصورت ٽيئي رتائين

۸۴ ضرورت جي وقت انهن تي سوراڻين ۾ حاجت

جي وقت انهن جي پڪي پڪي ٿي جا، ۸۵ يعني انهن جي

ذبح جي وقت تائين، ۸۶ يعني حور شرپ تائين

جتي اهي ذبح ڪيا وڃن، ۸۷ ائين ايماندار اُمتن

مان، ۸۸ انهن جي ذبح جي وقت، ۸۹ پوءِ ذبح

جي وقت صرف انهيءَ نالو وٺڻ هن آيت ۾ دليل آهي

هن تي ته خدا جي نالي جو ذڪر ڪرڻ ذبح جي لاءِ شرط

آهي، الله تعالیٰ هر هڪ اُمت جي لاءِ مقرر فرمائي ڇڏيو

هو ته ان جي لاءِ قرب جي طريقي سان قرباني ڪن ۽ سڀني

قربانين تي سنڌو نالو ورتو وڃي، ۹۰ ۽ اخلاص نشان

جي اطاعت ڪريو، ۹۱ ان جي هيبت ۾ جلال کان ۹۲

يعني صدقو ڏين ٿا، ۹۳ يعني ان جي دين جي نشانين مان

۹۴ دنيا ۾ نفير ۽ عزت ۾ اچڻ ۾ ثواب، ۹۵ انهن

جي ذبح جي وقت جنهن حال ۾ چوراھي هجن، ۹۶

ان جي ذبح جو اهوئي مسنون طريقو آهي، ۹۷ يعني ذبح

کان پوءِ انهن جا پاسا زمين تي ڪرڻ به انهن جي حرڪت

ساخن تي وڃي، ۹۸ جيڪي ڪنهن توهان گمراهه، ۹۹

يعني قرباني ڪرڻ وارا صرف نيت جي اخلاص ۽ تقويٰ

جي شرطي رعايت سان الله تعالیٰ کي راضي ڪري سگهن

ٿا، شان ڏيڻ لاءِ، جاهليت جي زماني کان پوءِ منعجن

فَكَانَ مَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ فَتَخَفَفَ الطَّيْرُ أَوْ تَهَوَّىٰ بِهِ الرِّيحُ

اهو ڇڻ آسمان کان ڪير جو پڪي ان کي جنبي وڃن ٿا، يا هو ان کي ڪنهن ڀرانهين

في مَكَانٍ سَحِيحٍ ذَلِكْ وَمَنْ يُعْظَمْ شَعَائِرُ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ

جاءِ تي ٿئي ڪري ڇڏي، ۹۲ ڳالهه اها آهي ته جيڪو الله جي نشان جي تعظيم ڪري ته اها دين

تَقْوَى الْقُلُوبِ لَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ مَحِلُّهَا

جي پرهيزگاري آهي، توهان جي واسطي چوپاين ۾ فائدو آهن ۽ هڪ مقرر وقت تائين ۹۳ پوءِ

إِلَى الْبَيْتِ الْعَتِيقِ وَلِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنَسَكًا لِّذِكْرِ اسْمِهِ

انهن جو پيچڻ آهي آزادگهر تائين ۹۴ ۽ هرامت جي واسطي آسان هڪ قرباني مقرر فرمائي

اللَّهُ عَلَىٰ مَا نَرَاهُمْ مِنْ بَهِيمَةٍ الْأَنْعَامِ فَالْهَكَمُ إِلَهُ وَاحِدٌ

جو الله جو نالو وٺڻ الله جي ڏنل زبان چوپاين تي ۹۵ پوءِ توهان جو معبود هڪو ئي معبود

فَلَهُ اسْلُمُوا وَبَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ

آهي ۹۶ پوءِ ان جي اڳيان ئي ڪنڌ جهڪايو ۽ اڳي مٿي ڏوڙ ڪري ٿو ۽ انهن نورت وارن کي جرحن الله جو ڪوئي ٿو

وَجَلَّتْ قُلُوبُهُمْ وَالصَّابِرِينَ عَلَىٰ مَا أَصَابَهُمُ وَالْمُقِيمِي

ٽي انهن جون دلون ڊڄڻ لڳنديون آهن ۹۷ ۽ جيڪا تڪليف پيچي ان تي صبر ڪندڙ ۽ نماز قائم

الصَّلَاةِ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ وَالْبَدَنُ جَعَلْنَا لَكُمْ مِنْ

رڪن ۽ اسان جي ڏني مان خرچ ڪندڙ آهن ۹۸ ۽ قرباني جا ڇڏيل جانور اڻ ڊگهيون

شَعَائِرُ اللَّهِ لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ فَادْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا صَوَاقٍ فَإِذَا

انسان توهان جي واسطي آسمانن مان ڪيا توهان واسطي انهن ۾ ڪوئي آهي ۹۹ انهن تي الله عز و جل ووهي ٿو، تنهن ۾ ان تي

وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطِعُوا الْقَانِعَ وَالْمُعْتَرِ

بيشل ۹۰ پوءِ اهي جڏهن پاسي ۾ ڪري پون ۹۱ پوءِ انهن مان ڪا ٿو ۹۲ ۽ صبر ڪن ۽ ويهندڙ ۽ رسالي کي ڪا راسيو

كَذَلِكَ سَخَّرْنَاهَا لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ لَنْ يَنَالَ اللَّهُ لُحُومُهَا

اهڙي طرح اسان انهن کي توهان جي وس ۾ ڏئي ڇڏيو ۽ توهان احسان مجيب، الله کي هرگز نه پهچندو ۽ هي انهن جو

وَلَا دِمَآؤُهَا وَلَكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوَىٰ مِنْكُمْ كَذَلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ

گوشت ۽ ۹۳ انهن جو رت، هاڻو توهان جي پرهيزگاري ان وقت پهچي ٿي ۹۴ اهڙي طرح انهن کي توهان جي ٽپ ڪيائين

منزل ۴

تربيان جي خورن سان ڪعبه معظمه جي پٿرن تي پري ڇڏيندا هئا ۽ ان کي قرب جي سبب ڄاڻيندا هئا، ان تي هيءُ آيت ڪريمه شانل ٿي

لَتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَلَئِنَّ الْمُحْسِنِينَ ۝١٤٠

جرت هان الله جي رڌا تي بيان ڪريون طريقي جو توهان کي هدايت فرمايائين اهي محبوب خوشخبري ٻڌائين ٿا وارن کي ۽ ۱۴۰ يَدْفَعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ ۝١٤١

۱۴۱. اذن للذين يقاتلون بأنهم ظلموا وإن الله على نصرهم لقدير ۝١٤٢

۱۴۲. لَقَدِيرُ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَنْ يَقُولُوا

رَبَّنَا اللَّهُ ذُو لَدُنْهُ اللَّهُ النَّاسُ بَعْضُهُمْ بَعْضٍ لَهْدَمَتْ

صَوَامِعُ وَبِيْعٌ وَصَلَوْتُ وَهَسْجِدِي كَرَفِيهَا سَمُ اللَّهُ كَثِيرًا

وَلَيْتَصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ۝١٤٣

۱۴۳. إِنْ مَكَتْهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا

بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ ۝١٤٤

۱۴۴. يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَثَمُودٌ ۝١٤٥

۱۴۵. قَوْمَ إِبْرَاهِيمَ وَقَوْمَ لُوطٍ ۝١٤٦ وَأَصْحَابُ مَدْيَنَ وَكَذَّبَ مُوسَىٰ

فَأَمَلَيْتُ لِلْكَافِرِينَ ثُمَّ أَخَذْتَهُمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ۝١٤٧

۱۴۷. فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ۝١٤٨

۱۴۸. فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ۝١٤٩

۱۴۹. فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ۝١٥٠

۱۵۰. فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ۝١٥١

۱۵۱. فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ۝١٥٢

۱۵۲. فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ۝١٥٣

۱۵۳. فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ۝١٥٤

۱۵۴. فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ۝١٥٥

۱۵۵. فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ۝١٥٦

۱۵۶. فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ۝١٥٧

۱۵۷. فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ۝١٥٨

۱۵۸. فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ۝١٥٩

۱۵۹. فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ۝١٦٠

۱۶۰. فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ۝١٦١

۱۶۱. فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ۝١٦٢

۱۶۲. فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ۝١٦٣

۱۶۳. فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ۝١٦٤

۱۴۰. شارب جي.

۱۴۱. ۱۴۱. شارب جي.

۱۴۲. ۱۴۲. شارب جي.

۱۴۳. ۱۴۳. شارب جي.

۱۴۴. ۱۴۴. شارب جي.

۱۴۵. ۱۴۵. شارب جي.

۱۴۶. ۱۴۶. شارب جي.

۱۴۷. ۱۴۷. شارب جي.

۱۴۸. ۱۴۸. شارب جي.

۱۴۹. ۱۴۹. شارب جي.

۱۵۰. ۱۵۰. شارب جي.

۱۵۱. ۱۵۱. شارب جي.

۱۵۲. ۱۵۲. شارب جي.

۱۵۳. ۱۵۳. شارب جي.

۱۵۴. ۱۵۴. شارب جي.

۱۵۵. ۱۵۵. شارب جي.

۱۵۶. ۱۵۶. شارب جي.

۱۵۷. ۱۵۷. شارب جي.

۱۵۸. ۱۵۸. شارب جي.

۱۵۹. ۱۵۹. شارب جي.

۱۶۰. ۱۶۰. شارب جي.

۱۶۱. ۱۶۱. شارب جي.

۱۶۲. ۱۶۲. شارب جي.

۱۶۳. ۱۶۳. شارب جي.

۱۶۴. ۱۶۴. شارب جي.

۱۶۵. ۱۶۵. شارب جي.

۱۶۶. ۱۶۶. شارب جي.

۱۶۷. ۱۶۷. شارب جي.

۱۶۸. ۱۶۸. شارب جي.

۱۶۹. ۱۶۹. شارب جي.

۱۷۰. ۱۷۰. شارب جي.

۱۷۱. ۱۷۱. شارب جي.

۱۷۲. ۱۷۲. شارب جي.

۱۷۳. ۱۷۳. شارب جي.

۱۷۴. ۱۷۴. شارب جي.

۱۷۵. ۱۷۵. شارب جي.

۱۷۶. ۱۷۶. شارب جي.

۱۷۷. ۱۷۷. شارب جي.

۱۷۸. ۱۷۸. شارب جي.

۱۷۹. ۱۷۹. شارب جي.

۱۸۰. ۱۸۰. شارب جي.

۱۸۱. ۱۸۱. شارب جي.

۱۸۲. ۱۸۲. شارب جي.

۱۸۳. ۱۸۳. شارب جي.

۱۸۴. ۱۸۴. شارب جي.

۱۸۵. ۱۸۵. شارب جي.

فَمَنْ قَرَّبَهُ أَهْلَكْنَاهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ فِيهَا خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا

گهوت اسان تباد ڪري ڇڏيا ۱۲۱ جڙهي ظالم ۱۲۲ پوءِ اهي پنهنجي ڇت پير ۲ نل ۳ من

وَبَرٍّ مَّعْطَلَةٍ وَقَصْرِ مَشِيدٍ ۵۰ أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَتَكُونُ

۱۲۳ ڪيترائي ڪوھ بيڪار پيل ۱۲۴ ۽ ڪيئي گج سان ٺهيل محل ۱۲۵ پوءِ ڇا انهن زمين ۾ سير نہ ڪيو

لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَا أَوْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا ۖ فَإِنَّهَا لَا

جو انهن جي واسطي ۽ ڊيرن هجن جن سان سمجهن ها ۱۲۶ يا ڪن هجن جن سان ٻڌن ها ۱۲۷

تَعْنَى الْأَبْصَارِ وَلَكِنْ تَعْنَى الْقُلُوبِ الَّتِي فِي الصُّدُورِ ۵۱

پوءِ بيشڪ انهن جون اکيون انڌيون نہ آهن ۱۲۸ بلڪ انهن جون دلون انڌيون آهن جيڪي سينن

وَلَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَنْ يُخْلِفَ اللَّهُ وَعْدَهُ وَإِنَّ يَوْمًا

۱۲۹ ۾ آڻ من ۱۳۰ ۽ اهي توکان عذاب گهرو ۾ مجبلي ڪن ٿا ۱۳۱ ۽ الله پنهنجي واعدو هرگز ڪوٽو نہ ڪندو ۱۳۲

عِنْدَ رَبِّكَ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ ۵۲ وَكَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ

بيشڪ تنهنجي رب وٽ ۱۳۳ هڪ ڏينهن اهڙو آهي جيئن توهان ماڻهن جي ڳڻپ ۾ هزار سال ۱۳۴ ۽ ڪيترائي

أَمَلَيْتُمْ لَهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ ثُمَّ أَخَذْنَاهَا ۖ وَالِلَّهِ الْمَصِيرُ ۵۳ قُلْ

گهوت جو اسان انهن کي ڊر ڏئي هن حال تي جو اهي ظالم ۱۳۵ پوءِ مون انهن کي پڪڙي ۱۳۶ ۽ منهنجي

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا أَنَا لَكُمْ نَذِيرٌ مُبِينٌ ۵۴ فَالَّذِينَ آمَنُوا

۱۳۷ ۾ طرف مٿي اچن ۱۳۸ تون فرماو ۽ اهي انسان مان توهان جي واسطي ڇڏو ۽ ڇا ريندڙ آهن

وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ ۖ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ۵۵ وَالَّذِينَ

پوءِ جن ايمان آندو ۽ ڇڻا ڪم ڪيائون تن جي واسطي بخشش آهي ۽ عزت واري رزقي

سَعَوْا فِي آيَاتِنَا مُعْجِزِينَ ۵۶ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ۵۷

۱۳۹ ۽ جيڪي ڪوشش ڪند آهن اسان جي آيتن ۾ هار ۱۴۰ ڪئي اهي ارادي سان ۱۴۱ اهي

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ إِلَّا إِذَا

جهنمي آهن ۱۴۲ ۽ اسان توکان اڳ ۾ ڇڏيا ۱۴۳ ۽ رسول مرڪليا ۱۴۴ ۽ سمرون تي ڪڏهن اهو وٺو ڪڏهن ۱۴۵

تَسَاءَلَى الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيَّتِهِ فَيَنْسَخُ اللَّهُ مَا يُلْقِي

جو ڇڏن انهن ۾ ڇهيو شيطان انهن جي ڀڙهه ۾ ۱۴۶ ۽ ماڻهن تي ڪجهه پنهنجي طرف کان ملائي ڇڏي پوءِ مٿي ڇڏي ۱۴۷ ۽ الله شيطان جي

منزل ۳

۽ اسان جي رهائن

۽ هلاڪ ڪري ڇڏيو ۱۲۲

يعني ان جا رهاڪو ڪاڙهيا ۱۲۳ ۽ انهن مان ڪو

ٻيئي ڀرڻ واري ڪي ۱۲۵ ۽ ڀرڻ پيا آهن ۱۲۶ ۽ ڪاڙهين مان

جو مشاهدو ڪن ۱۲۷ ۽ ڏينهن سگهڙن جي تڪذيب

جو ڪهڙو انجام پيو ۽ عبرت حاصل ڪن

۱۲۸ ۽ انهن ۾

حالتون

۽ انهن جو هلاڪ

۽ انهن جي ڀڙهه جي ويراڻي

تنهن ۾ ۱۲۹ ۽ انهن جي حاصل ٿي ۱۲۹ ۽ انهن جي

ظاهر جي حس ۽ باطن تي آهي ۽ اهي انهن کين ٿا ڏسجن ۽ ڏسجن ۽

۱۳۰ ۽ دلين جو انڌو ٿيڻ تي غضب آهي ۽ اهي اسان

ماڻهون جي رهاڪو ڪاڙهيا ۱۳۱ ۽

۱۳۲ ۽ انهن جي جا

ڪاڙ

۽ انهن جي حالت

۽ انهن جي حالت

۱۳۳ ۽ انهن جي حالت

۱۳۴ ۽ انهن جي حالت

۱۳۵ ۽ انهن جي حالت

۱۳۶ ۽ انهن جي حالت

۱۳۷ ۽ انهن جي حالت

۱۳۸ ۽ انهن جي حالت

۱۳۹ ۽ انهن جي حالت

۱۴۰ ۽ انهن جي حالت

۱۴۱ ۽ انهن جي حالت

۱۴۲ ۽ انهن جي حالت

۱۴۳ ۽ انهن جي حالت

۱۴۴ ۽ انهن جي حالت

۱۴۵ ۽ انهن جي حالت

۱۴۶ ۽ انهن جي حالت

۱۴۷ ۽ انهن جي حالت

۱۴۸ ۽ انهن جي حالت

۱۴۹ ۽ انهن جي حالت

۱۵۰ ۽ انهن جي حالت

الشَّيْطَانُ ثُمَّ يُحْكُمُ اللَّهُ آيَتَهُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ۝۵۱ لِيَجْعَلَ

انهي ملائڪي پوءِ الله پنهنجون آيتون پڪيون ڪري ڇڏي تڏهن الله علمي حڪمت وارو آهي جيئن شيطان جي

مَلَايْقَ الشَّيْطَانُ فَنُتِنَ لِلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْفَاسِقِ ۝۵۲

ملائڪي امتحان بڻائي ويا انهن جي واسطي جن جي دلين ۾ بيماري آهي ۽ ۱۴۲ ۾ جن جون دليون

قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ ۝۵۳ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ

سخت آهن ۽ ۱۴۳ ۾ بيشڪ ظالم ۱۴۴ اصل کان جهڙو آهن ۽ هن جي واسطي تڏهن اهي جن کي

أَوْثَرُوا الْعِلْمَ أَنَّهَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ فَتُخْبِتَ لَهُ قُلُوبُهُمْ ۝۵۴

علم مليو آهي ۽ ۱۴۵ جواهر وڌا تنهنجي رب جي طرف کان حق آهي پر ان تي ايمان آڻين ٿا جو حقي ۽ جن ان جي

وَأَنَّ اللَّهَ لَهُدَالِ الَّذِينَ آمَنُوا إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ وَلَا يَذِلُّ

واسطي انهن جون دليون ۽ بيشڪ الله ايمان وارن کي سڌي رات هلائيندو وارو آهي.

الَّذِينَ كَفَرُوا فِي مَرِيَّةٍ مِّنْهُ حَتَّى تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً أَوْ

۽ ڪافر ان کان وڌا هميشه شڪ ۾ رهندا ايتائين جو انهن تي قيامت آڻجي وڃي

يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ يَوْمَ عَقِيبِهِ ۝۵۵ أَلَمْ يَكُنْ يَوْمَئِذٍ يُحْكُمُ بَيْنَهُمْ

۱۴۶ يا انهن تي اهڙي ڏينهن جو عذاب اچي جنهن جو قل انهن جي واسطي چڱو هجي ۽ ۱۴۷ بادشاهي ان ڏينهن تي

فَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ ۝۵۶ وَالَّذِينَ

الله جي تي آهي. اهو انهن ۾ فيصلو ڪري ڇڏيندو پر جن ايمان آندو ۽ صالح ڪم ڪيا اهي آرهه جي باغن ۾

كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ۝۵۷

آهن. ۽ جن ڪفر ڪيو ۽ اسان جي آيتن کي ڪوٽو ۽ سمجهيو انهن جي واسطي ڏک جو عذاب

وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ قُتِلُوا أَوْ مَاتُوا

آهي. ۽ اهي جن الله جي رات ۾ پنهنجو گهر ڇڏيو ۽ ۱۴۸ پوءِ قتل ٿيا يا مري ويا

لَيَرْزُقَنَّهُمُ اللَّهُ رِزْقًا حَسَنًا وَإِنَّ اللَّهَ لَهُوَ خَيْرُ الرَّزُقِينَ ۝۵۸

تو الله انهن کي ضرور چڱي روني ڏيندو ۽ ۱۴۹ بيشڪ الله جي روزي سڀ کان بهتر آهي.

لَيُدْخِلَنَّهُمْ مُّدْخَلًا يَرْضَوْنَ ۝۵۹ وَإِنَّ اللَّهَ لَعَلِيمٌ حَلِيمٌ ۝۶۰

ضرور انهن کي اهڙي جاءِ تي وٺي ويندو جنهن کي اهي پسند ڪندا آهن ۽ ۱۵۰ بيشڪ الله علمي ۽ ۱۵۱ وارو آهي.

منزل ۴

۱۴۰ جيڪي بغير پڙهڻ ٿا انهن کي

شيطاني ڪلمن جي خاڪو کان محفوظ

فرمائي ٿو. ۱۴۱ ۾ امتحان ۾ آزمائش

بڻائي ڇڏي. ۱۴۲ شڪ ۽ غماز

جي. ۱۴۳ حق کي قبول

۽ ڏاڪڻ ۾ اهي مشرڪ آهن

۱۴۴ يعني مشرڪ ۾ منافق.

۱۴۵ الله تعاليٰ جي دين جو ۽ ان جي آيتن

جو. ۱۴۶ يعني قرآن شريف. ۱۴۷ يعني

قرآن پاڪ کان يادين اسلام کان ۱۴۸

ياموت، جواهر ننڍي قيامت آهي.

۱۴۹ هن مان بدرجو ڏينهن

مراد آهي جنهن ۾ ڪائنات

جي لاءِ ڪا گھاٽو ۽ راحت

۽ هي ۽ ڪن مفسرن چيو ته هن مان

قيامت جو ڏينهن مراد آهي. ۱۵۰ يعني

قيامت جي ڏينهن. ۱۵۱ انهن. ۱۵۲ ۽ ان جي

رضائي لاءِ عزيزن ۽ قريبن کي ڇڏي ڏيڻ

مان نڪتا ۽ مڪه مڪرمه کان

مدينه طيبه تائين هجرت ڪرڻ.

۱۵۳ يعني جنت جبرئيل

جيڪو ڪنهن منقطع رستي تي

اچي انهن جي هر مراد پوري ٿيندي ۽

ناپسند ڳالهين پيش نه ايندي. شان نزول:

حضور محبوب نبي ڪريم صلي الله تعاليٰ عليه

واله وسلم جن کي سندن ڪن صحابڪم

عرض ڪيو يا رسول الله صلي الله تعاليٰ

عليه واله وسلم اسان جا جيڪي

صحابه شهيد ٿي ويا ۽ اڻ

چارڻ ٿا ڏاڍا گناهه الاهي ۾

انهن جا وڏا درجا آهن ۽ اسان

جهادن ۾ معبرين ڪريمن سان گڏ رهندا سون، پر جيڪڏهن اسان توهان سان گڏ رهون ۽ شهادت کان سواءِ موت آيو تڏهن پوءِ آخرت ۾ اسان جي لاءِ ڇا آهي؟ ۱۹

پهري آيتون سازگاريون والدين هاجروا في سبيل الله.

ذَٰلِكَ وَمَنْ عَاقَبْ بِمِثْلِ مَا عُوِّقَ بِهِ ثُمَّ بُغِيَ عَلَيْهِ لِيَنْصُرَهُ
 ١٥٦ هه آهي ۽ جيڪو بدلو وٺي ۽ ڪيئن ٻيئي هٿي پري ان تي زيادتي ڪئي وڃي
 الله اِنَّ اللهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ١٥٧ ذَٰلِكَ يَٰۤاَنۡسَ ۙ اللهُ يُوَلِّجُ الَّيْلَ فِي النَّهَارِ
 ۱۵۶ ته بيشڪ الله ان جي ضرور مدد فرمائيندو ۽ بيشڪ الله معاف ڪرڻ وارو بخششوار آهي. اهو ۱۵۸ هن جي
 وَيُوَلِّجُ النَّهَارَ فِي الَّيْلِ ۙ اِنَّ اللهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ١٥٨ ذَٰلِكَ يَٰۤاَنۡسَ ۙ اللهُ
 واسطو ۽ الله تعاليٰ کي داخل ڪري ٿو ڏينهن جي حصي ۽ ڏينهن کي آڻي ڌرتي جي حصي ۾ ۽ هن لاءِ ۱۵۹ الله ٻڌي
 هُوَ الْحَقُّ ۙ وَاَنۡ مَّا يَدْعُونَ مِنْ دُونِہٖ هُوَ الْبَاطِلُ ۙ وَاَنۡ اللهَ
 ٽوسي ٿو. اهو هن لاءِ ۱۶۰ الله تي برحق آهي ۽ ان کان سواءِ جنهن جي پوڄا ڪن ٿا
 هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ ١٦١ اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللهَ اَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَآءً
 ۱۶۱ مونجي ٻڌل آهي ۽ هن لاءِ ۱۶۲ الله تي بلندي ۽ ڀلائي وارو آهي. ڇا توڙي ڏنل ۽
 فَتَصْبِحُ الْاَرْضُ مُخْضَرَّةً ۙ اِنَّ اللهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ١٦٢ لَهٗ مَا
 الله آسمان ۽ پاڻي لاءِ پوءِ صبح تي زمين ۽ سارو واري تي ويهي
 فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ ۙ وَاَنَّ اللهَ لَهٗوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ١٦٣
 بيشڪ الله پاڪ خبردار آهي. انهي ۽ جمال آهي جو ڪجهه آسمان ۽ ڪجهه زمين ۾ آهي
 اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِي الْاَرْضِ ۙ وَالْفُلَڪَ تَجْرٰى
 بيشڪ الله تي بي نياز ۽ سمورين خبرن ۾ ساهيل آهي. ڇا توڙي ڏنل ۽ الله توهان جي تابع ڪري ڇڏيو جو ڪجهه
 فِي الْبَحْرِ بِاَمْرٍ ۙ وَيُمْسِكُ السَّمَاءَ اَنْ تَقَعَ عَلٰى الْاَرْضِ
 زمين ۾ آهي ۽ ۱۶۴ ۽ ٻيڙي جو درياءُ ۽ ۱۶۵ ۽ اهو ئي رهي ويٺو آهي آسمان کي
 اِلَّا بِاِذْنِهٖ ۙ اِنَّ اللهَ بِالنَّاسِ لَرَّوۡفٌ رَّحِيۡمٌ ١٦٥ وَهُوَ
 زمين تي ڪرڻ کان مگر سدس حڪمران بيشڪ الله ماڻهن تي رڌي شفقت وارو مهربان
 الَّذِيۤ اَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيۡكُمْ ۙ اِنَّ الْاِنۡسَانَ
 آهي ۱۶۵ ۽ اهو ئي آهي جنهن توهان کي جيا ڏنو ۽ ۱۶۶ پوءِ توهان کي ماري ڏنو ۽ ۱۶۷ پوءِ وري توهان کي جيا ڏيندو
 لَكَفُورٌ ١٦٦ لِكُلِّ اُمَّةٍ جَعَلْنَا مُنۡسَخًا ۙ هُمۡ نَاسِكُوۡهُ
 بيشڪ انسان رڌ وٺا ڪرڻ آهي ۽ ۱۶۸ هر امت جي واسطي آسان عبادت جا ۽ طريقا ٻڌائي ڇڏيا جن تي اهي هليا ويا ۽ ۱۶۹

ع ۱۵

۱۵۵ ۽ ۱۵۶ ڪو مؤمن ظالم جو مشرڪ ڪان ۱۵۷

ظالم جي طرف کان ان کي بي وطن ڪري. ۱۵۸

شان ٽنڊل. هي آيت مشرڪن جي حق ۾ نازل

ٿي، جيڪي محروم ۽ امهين جي پوين تاريخن

۾ مسلمانن تي حملو آڻيندا ۽ مسلمان

مهيني مبارڪ جي حرمت جي خيال کان

وڌيڪ ڏاڍي ۽ مڪشڪن ڪن ۽ مڃيو

۽ انهن ۽ ڏيکڻ شروع ڪيو. مسلمان انهن

جي مقابلي ۾ ثابت رهيا. الله تعاليٰ انهن جي مدد

فرمائي. ۱۵۸ يعني مظلوم جي مدد

ڏيائون هن ڪري آهي ته الله تعاليٰ

گهري، ان تي قادر آهي ۽ ان جي قدرت

جون نشانيون ظاهر آهن. ۱۵۹ يعني

ڪڏهن ڏينهن کي وڌائي، رات کي گهٽائي

ڏيو ڪڏهن رات کي وڌائي، ڏينهن کي

گهٽائي ٿو. ان کان سواءِ ٻيو ڪرڻ

تي قدرت ڏيکري. جيڪو اهڙي قدر

وارو آهي، جو جنهن جي گهري، مڏو ٿي

۽ جنهن کي گهري غالب ڪري. ۱۶۰

يعني ۽ هي مدد هن ڪري ۽ آهي.

۱۶۱ يعني بت. ۱۶۲ ساوڪسان

۱۶۳ جانور وغيره، جن تي توهان

سوار ٿيڻا ۽ جن کان توهان ڪم

وٺو ٿا. ۱۶۴ توهان جي لاءِ، ان

جي هلائڻ جي لاءِ هو ۽ پاڻي

کي تابع ڪيائين. ۱۶۵ جو ان انهن

جي لاءِ فائدن جا دروازا کوليا ۽ قسم

جي نقصان کان انهن کي محفوظ ڪيائين ۱۶۶

۽ ۱۶۷ انهن ۾ پيدا ڪري. ۱۶۸ توهان جي ڀرپور ۽

تي ۱۶۹ اهو ۽ ڏينهن ٽوڙ ۽ ڏيکڻ لاءِ. ۱۶۹ جراتين نعتن جي باوجود ان جي عبادت

ڪان منهن مڙهي ٿو ۽ ڀڄان مخلوق جي پرڄا ڪري ٿو ۽ ۱۷۰ ڏين ۽ هلتن وارن مان.

۱۵۸ ۽ ۱۵۹

۱۶۰ ۽ ۱۶۱

۱۶۲ ۽ ۱۶۳

۱۶۴ ۽ ۱۶۵

۱۶۶ ۽ ۱۶۷

۱۶۸ ۽ ۱۶۹

۱۷۰ ۽ ۱۷۱

۱۷۲ ۽ ۱۷۳

۱۷۴ ۽ ۱۷۵

۱۷۶ ۽ ۱۷۷

۱۷۸ ۽ ۱۷۹

۱۸۰ ۽ ۱۸۱

۱۸۲ ۽ ۱۸۳

۱۸۴ ۽ ۱۸۵

۱۸۶ ۽ ۱۸۷

۱۸۸ ۽ ۱۸۹

۱۹۰ ۽ ۱۹۱

۱۹۲ ۽ ۱۹۳

۱۹۴ ۽ ۱۹۵

فَلَا يُنَاوِزُ عَنْكَ فِي الْأَمْرِ وَأَدْعُ إِلَى رَبِّكَ إِنَّكَ لَعَلَىٰ هُدًى

پوء انهن کي توسان ان معاملي ۾ هرگز جهڙو نہ ڪرڻ گهرجي ۽ ڪا به پنهنجي رب جي طرف سڌ ڪا ايشڪ تون

مُسْتَقِيمٌ وَإِنْ جَدُّوْكَ فَقُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٩٨﴾ اللَّهُ

سڌي واٽ تي آهين ۽ جيڪڏهن اهي ٽوسان جهڙو ڪن تڏهن فرمايو الله خوب ڄاڻي ٿو ته ڇا ڪري ٿو تن کي

يُحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ فِيمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٩٩﴾ أَلَمْ تَعْلَمَ

الله توهان ۾ فيصلو ڪري ڇڏيندو قيامت جي ڏينهن جن ڳالهين ۾ اختلافن ڪري رهيا آهيو

أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ

ڇا توکي معلوم نہ آهي ته الله ڄاڻي ٿو جو ڪجهه آسمانن ۽ زمين ۾ آهي بيشڪ

إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿١٠٠﴾ وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَمْ

اهو سمورو هڪ ڪتاب ۾ آهي بيشڪ اهو هڪ الله تي آمان آهي ۽ الله کان سواءِ اهو نہ جي

يُنْزِلُ بِهِ سُلْطٰنًا وَمَا لَيْسَ لَهُمْ بِهِ عِلْمٌ وَمَا لِلظَّالِمِينَ

پوء ڇا ڪن ٿا ڪا ڳالهه جنهن جي لاءِ ان ڪوبه دليل نہ لاءِ آهي ۽ اهو نہ ڪي جن جي پاڻ انهن کي به

مِنْ تَصِيرٍ ﴿١٠١﴾ وَإِذَا تَتَلَا عَلَيْهِمُ آيٰتِنَا بَيِّنٰتٍ تَعْرِفُ فِي

ڪا ڄاڻ نہ آهي ۽ ظالمن جو هڪ ڪوبه مددگار نہ آهي ۽ ڇڏين انهن تي اسان جون روشن آيتون

وَجْوهَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَالْمُنْكَرُ يَكَادُّونَ يُسْطُونُ بِالَّذِينَ

پڙهيون وڃن ۽ ٽون انهن جي منهن تي گندي ٿيڻ جا نشان ڏسدين ۽ جن ڪفر ڪيو قريب آهي

يَتْلُونَ عَلَيْهِمُ آيٰتِنَا قُلْ أَفَأَنْبِئُكُمْ بِشَرٍّ مِنْ ذَلِكَ

جو چولو ڪن انهن تي جيڪي اسان جون آيتون انهن تي پڙهن ٿا ٽون نروا ڇا مان توهان کي ٻڌايان ۽ توهان جي

النَّارُ وَعَدَهَا اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَبَشِّرِ الْمَصِيرِينَ

ان حال کان به بدتر آهي اها باهه آهي ۽ الله ان جو وعدو ڪيو آهي ڪاڏي ڏي ڪهڙي ڏهري جاءِ آهي

يَأْيُهَا النَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَاَسْمِعُوا لَهُ إِنَّ الَّذِينَ

موت ٿي ۽ اي انسان هڪ مثال بيان ڪريو جي پوءِ ان کي ڪن لائي ٻڌو ۽ اهي جن جي

تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوْ اجْتَعَعُوا

الله کان سواءِ توهان پڙ ڇا ڪندا آهيو ۽ اها هڪ مک به نہ ٺاهي سگهندا جيئن ٿيڪ سهول ان جي واسطي گڏ ٿي وڃن

منزل ٣

الاعمال

دين جي اموري

يا ذبح ڪيل جانور جي

امر ۾ نشان ٺهڻ به هي آيت

بدليل بن ورقه ۽ ٻين سفيا

۽ يزيد بن خنيس جي حق ۾ ٺاهڻ تي انهن

ماڻهن رسول الله صلي الله عليه وسلم جي صفحا

ڪو ڪري ڇڏيو ۽ اهي به جنهن جانور کي

توهان پاڻ قتل ڪريو ٿا ان کي توهان کان ٿو

۽ جنهن کي الله تعاليٰ ماري ٿو ان کي ڏنا ڪو

ان تي هي آيت نازل ٿي ۱۴۳ ۽ ماڻهن

کي ان تي ايمان آڻڻ جي دين قبل ڪرڻ

۽ ان جي عبادت ۾ مشغول ٿيڻ جي دعوت ٿي

۱۴۴ توهان ۽ انڪريون جي باوجود به

۱۴۵ ۽ توهان تي حال جي حقيقت ظاهر

ٿي ويندي ۱۴۶ يعني لوح محفوظ ۾

۱۴۷ يعني انهن سڀني جو مولا سڀني

حوادث جو لوح محفوظ ۾ ثابت فرما

۱۴۸ اهر کان پوءِ ڪافرن جي جهالتن

جو بيان نروا ۽ وڃي ٿو ته اهي اهو

جهي عبادت ڪن ٿا ۽ جيڪي عبادت

جهي لائڻ ڏانهن ۱۴۹ يعني پڙجي

۱۸۰ يعني انهن وٽ پنهنجي ان فعل

جو نہ ڪو عقلي دليل آهي نہ ثقلي صرف جهالت ۽ ناداني کان گهراي ۾ پيا آهن ۽ جيڪي ڪنهن به طرح پرچي جي لائق نہ آهن

انهن کي پوڄين ٿا اهو سخت ظلم آهي ۱۸۱ يعني مشرڪن جو ۱۸۲ جيڪي انهن کي عذاب الاهي کان بچائي سگهي ۱۸۳ ۽ قرآن

ڪريم انهن کي ٻڌايو آهي جنهن ۾ احڪام جو بيان ۽ حلال ۽ حرام جو تفصيل آهي ۱۸۴ يعني توهان جي ان ڪار و ۽ ناپسنديدي ڪمان به جيڪا قرآن

پاڪ ٻڌي ڪري توهان ۾ پيدا ٿئي ٿي ۱۸۵ ۽ هن ۾ غرور ڪريو اهو مثال هي آهي توهان ڇا ٿي ۱۸۶ انهن جي عاجزي ۽ بي قدر تي جو هي حال

آهي جڙهي تمام ننڍي شئي ۽

لَهُ وَإِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا لَا يَسْتَنْقِذُوهُ مِنْهُ ۖ
 ١٨٤ هـ جيڪڏهن مڪ انهن کان ڪجهه ڪسي وڃي ۱٨٥ تان کان ڇڏائي نه سگهندا ۱٨٦ ڪيترو نه ڏکيو آهي
 ضَعْفُ الطَّالِبِ وَالْمَطْلُوبِ مَا قَدَّرُوا لِلَّهِ حَقُّ قَدَرِهِ ۖ إِنْ
 گهٽ ۽ وڌو ۽ هنهن کي گهٽايائين ۱٨٧ الله جو قدر نه ڄاڻائون جيئن گهريو هو ۱٨٨ بيشڪ الله
 اللَّهُ لَقَوِيَّ عَزِيزٌ ۚ اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَ
 قوت وارو غالب آهي. الله چوندي وٺي ته ملائڪن مان رسول ۱٨٩ ۽ ماڻهن
 مِنَ النَّاسِ إِنْ اللَّهُ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ۚ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ
 منجهان ۱٩٠ بيشڪ الله ٻڌي ڏسي ته. ڄاڻي ته جيڪي انهن جي اڳيان آهي ۽ جو ڪجهه انهن
 وَمَا خَلْفَهُمْ ۚ وَالِلَّهِ تَرْجُعُ الْأُمُورِ ۚ يَأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
 جي پٺيان آهي ۱٩١ ۽ سمورن ڪمن جو موٽس الله جي طرف آهي. اعي اسمان وارو
 ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا رَبَّكُمْ ۚ وَفْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ
 رڪوع ۽ سجدو ڪريو ۱٩٢ ۽ پنهنجي رب جي بندگي ڪريو ۱٩٣ ۽ ڄڻا ڪريو ته انهن جي چوڻ ڪارو
 تَقْلِحُونَ ۚ وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ ۚ هُوَ اجْتَبَاكُمْ
 ٿي. ۽ الله جي ذات بچي ڪريو جيئن حق آهي جهاد ڪريو ۱٩٤ انهي ترهان کي پسند ڪريو
 وَمَا جَعَلْ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ ۚ مِلَّةَ أَبِيكُمْ
 ۽ ترهان تي دين ميرڪاڊ تنگي نه رکيائين ۱٩٥ ترهان جي پيءُ ابراهيم جو
 إِبْرَاهِيمَ ۚ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ ۚ مِنْ قَبْلُ وَفِي هَذَا
 دين ۱٩٦ الله ترهان جو نالو مسلمان رکيو آهي اڳين ڪتابن ۾ به هن قرآن ۾
 لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى
 جيئن رسول ترهان تي لکيان ۽ شاهد هجي ۱٩٧ ۽ ترهان ٻين ماڻهن تي شاهدي
 النَّاسِ ۚ فَاقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَاعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ
 ڏيو ۱٩٨ پوء نماز قائم رکو ۽ زڪوة ڏيو ۽ الله جي رستي کي مضبوطي سان چڙهي پئو ۱٩٩ هو
 مَوْلَكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ النَّصِيرُ ۚ
 ترهان جو مولا آهي ۽ هڪڙو چڱو مولا آهي ۽ ڪهڙو نه سئو مددگار

الحج ۲۲

١٠
٤
١٤

۱۸۶ پوء عقل واري کي ڪڏهن لائق

آهي جو اهڙي کي معفو نه ٿئي، اهڙي کي
 پرڄڻ ۽ الله قرار ڏيڻ ڪيترن استعا
 وڃي جو جهل آهي. ۱۸۸ اهي ماڻي ۽
 زعفران وغيره، جيڪي مشرڪن جي
 راتن ۽ مٿن تي ملن ٿا، جنهن تي مڪين
 ويهي خراب ڪن ٿيون. ۱۸۹ اهڙن کي

خدا ٺاهڻ ۽ معفو ڪرڻ ڪيترن عجيب

۽ عقل کان پري آهي. ۱۹۰ ڇاهڻ واري مان پٺت

پُرسڻ ۽ ڇاهيل مان پٺت مُراد آهي يا ڇاهڻ مان مڪ

مُراد آهي، جيڪا پٺت تي مڪي ۽ زعفران جي طلب ڪندڙ آهي

۽ مطلوب مان پٺت ۽ ڪن چيوت طالب مان

پٺت مُراد آهي ۽ مطلوب مان مڪ. ۱۹۱

۽ ان جي عظمت ڄاڻائون، جن اهڙن کي

خدا جو شريڪ ڪيو، جيڪي مڪ کان به

ڪمزور آهن. معذرتاهي آهي جيڪو

ڪامل قدرت رکي. ۱۹۲ مثلاً جبريل

۽ ميڪائيل وغيره. ۱۹۳ مثلاً حضرت ابراهيم

حضرت موسيٰ، حضرت عيسيٰ ۽ حضرت ابراهيم

سيد عالم صلي الله تعاليٰ عليه وسلم، شان نزول

هي آيت انهن ڪافرن جي روڻ ٺاهڻ تي، جن بشر

جي رسول هجڻ جي انڪار ڪيو هو ۽ چيو

هو ته بشر جيڪي رسول ٿي سگهي ٿو،

ان تي الله تعاليٰ هي آيت نازل فرمائي ۽

ارشاد فرمايو ته الله تعاليٰ مالڪ آهي،

جنهن کي گهري پنهنجو رسول بڻائي آهو

انسان مان به رسول بڻائي ٿو ۽ مڪن

مان به جن کي گهري. ۱۹۴ يعني دنيا

جي اموري کي به آخرت جي اموري کي به

انهن جي اڳين عملن کي به ۽ آئندو جي

احوال کي به. ۱۹۵ پنهنجن نمازن

۾ اسلام جي پهرئين نماز ۾ نماز

۾ عبادت ۾ خلوص اختيار ڪريو. ۱۹۶ ماني ڳنڍڻ ۽ سهڻا

تئين تي ترهان جي لاءِ سهوليت ڪري ڇڏيائين، جيئن سفر ۾

۲۰۱ جيڪي محي دين ۾ داخل آهي. ۲۰۲ قيامت جي

۲۰۳ ان تي هميشي ڪريو. ۲۰۴ ۽ ان جي

۲۰۵

۲۰۶

۲۰۷

۲۰۸

۲۰۹

۲۱۰

۲۱۱

۲۱۲

۲۱۳

۲۱۴

۲۱۵

۲۱۶

۲۱۷

۲۱۸

دين تي قائم رهندو

۱۹۷ يعني خالص
 نماز جهڙو ڪرڻ ۽ روزي جي افطار ۾
 ڏينهن جو ترهان رت خدا جي پوي
 ۱۹۸ يعني خالص
 نماز جهڙو ڪرڻ ۽ روزي جي افطار ۾
 ڏينهن جو ترهان رت خدا جي پوي
 ۱۹۹ يعني خالص
 نماز جهڙو ڪرڻ ۽ روزي جي افطار ۾
 ڏينهن جو ترهان رت خدا جي پوي
 ۲۰۰ يعني خالص
 نماز جهڙو ڪرڻ ۽ روزي جي افطار ۾
 ڏينهن جو ترهان رت خدا جي پوي